

TIJDING

78/2

KRONIEK VAN DE HEEMKUNDEKRING T ZUIDKWARTIER

VOLGORDE.

	pag.
Heemkundige Kring "Het Zuidkwartier"	1
Ledenlijst	2,3
Woensdrecht in de Franse tijd II	4 t/m 16
Un Lieke van over de grens	17,18
Over een Pelgrimsvader	19 t/m 21
Woensdrecht in oude wegen II	22 t/m 28
Betovering	29,30
Onze familienamen	31 t/m 42
Koewachtersroep	43
Liedje La Louwe	44,45
Aan den Leider	46
Bergse Poorters uit het Zuidkwartier	47 t/m 53

Lijst van illustraties:

	<u>pag.</u>
"stukje bodem" (pentekening)	8
abdij van Tongerlo	15
"den" pentekening van Chrisje Rijsdijk (7 jaar)	17
"oud landb.wtg. met roest" pentekening van Chrisje Rijsdijk (7 jaar)	17
"stukje bodem" (pentekening)	19
kaart gebied van Woensdrecht uit 1743	22
"Hildernisse"	23
"Koolweg"	24
"Lange Teen"	25
"Langeweg"	26
"Lindonk"	26
"het Marktje"	27
"fragment houtwal" (pentekening)	28
pentekening Woensdrecht vanaf dijk ten zuiden van "Non Plus Ultra" (Kobus Rijsdijk)	43
"stukje bodem"	46
"Van Poorters"	47
pentekening vanaf Schenkeldijk richting Maereberg (Kobus Rijsdijk)	52

opgericht 27 maart 1977

De Heemkundige vereniging omvat het gebied der gemeenten Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht en mag dus regionaal genoemd worden. Ze neemt t.o.v. alle instanties een neutrale houding aan, en heeft als zetel de "Volksabdij O.L.V. ter Duinen" te Ossendrecht. Wat zij voorstaat is vervat in ondergeende doelstellingen.

Doelstellingen:

1. Zij beoogt te zijn een culturele instelling zonder winstgevend of politiek doel, binnen de Zuidwesthoekgemeenten.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis.
3. " " van genealogie, naamkunde en topografisch onderzoek.
4. Het vastleggen en verklaren van dialecten binnen de streek.
5. " " van al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, gezegden, uitdrukkingen enz.
6. Het stimuleren van het in stand houden van oude embachten.
7. Het organiseren van lezingen met heemkundige strekking.
8. Het leveren voor het behoud van cultuur-historische en heemkundig waardevolle objecten (Heemschut).
9. Het stimuleren tot in stand houden van folkloristische activiteiten.
10. Het inrichten en inventariseren van een oudheidkamer met antieke afbeeldingen, voorwerpen en recente waardevolle zaken, zoals vaandels, bidprentjes e.d.
11. Het samenstellen (inrichten) en beharen van een kleine bibliotheek voor algemeen oriënterende werken, waaronder ook uitgaven van de in de omgeving existierende kringen, met een gedragen bronvermeldingssysteem.
12. Het beoefenen en ter kennis brengen van geologisch, bodemkundig, waterhuishoudkundig en geomorfologisch onderzoek.
13. Het uitgeven van een periodiek betreffende haar activiteiten aan haar leden.
14. Datgene te doen en te bevorderen wat in een heemkundig kader valt te plaatsen.

Bestuur:

Het bestuur, bestaande uit leden/vertegenwoordigers van genoemde gemeenten is tot 1 mei 1979 als volgt samengesteld:

A.J. Fijnen	Huijbergseweg 51	Hoogerheide	Voorzitter
J.v. Hal	Handekenskruid 44	tel. 01644-570 Huijbergen	Vice Voorzitter
J.v. Elzakker	Verlengde Duinstraat 2	tel. 01646-2224 Hoogerheide	Secr. Externe zaken
Maj. M. Bastiaanse	Antwerpsestraat 47	tel. 01645-2794 Putte	Secr. interne zaken
A. Mattheussens	Ranweg 7	Ossendrecht	Penningsmeester
J. Rijdsijk	v.d. Moerstraat 7	tel. 01646-3241 Hoogerheide	Vormgeving
Mevr. C. Bolders-v. Dooren	Vogelenzang 3	Ossendrecht	
J.v. Loon	Kon. Wilhelminastraat 22	tel. 01647-2782 Ossendrecht	
Br. A. Franken	O.L.V. ter duinen	Ossendrecht	
P. Sloven	Fr. Halsstr. 64	Borgen op Zoom	

Dagelijks bestuur bestaat uit voorzitter, secretariaat en penningmeester. Nieuwe leden kunnen zich opgeven d.m.v. storting van de jaarbijdrage á f20,- t.n.v. Penningmeester "het Zuidkwartier" Rabobank Ossendrecht nr. 140521437 Giro nr. Bank. 1107397.

Aaftink, A.	Rozenstraat 10	Putte
Aesselbergs, A.	v. Overstratenlaan 18	4611 DM B. op Zoom
Backx, G.	Flemingstraat 1	Hoogerheide
Bastiaanse, Meij. M.	Antwerpsestraat 47	Putte
Beens, H.	Koppelstraat 1a	Putte
Beens-v. Bask, Mevr. M.	Koppelstraat 1a	Futta
Bergh, v. d. L.	Aviollandalaan 29	Hoogerheide
Bolders-v. Dooren, Mevr. C.	Vogelenzang 3	Ossendrecht
Brooymans, W.	Langeweg 3	Woensdrecht
Bussche, v. d. P.	Kromstraat 3	Hoogerheide
Buys, A.	Bossestraat 11	Woensdrecht
Doeveren, v. H.	Rozenstraat 10	Putte
Dooren, v. J.	Kon. Wilhelminastraat 17	Ossendrecht
Driedijk, J.	Postbaan 8	Putte
Eerden, v. d. -Roem, Mevr.	Putseweg 40	Hoogerheide
Elsäcker, v. J.	Neerland 18	B. op Zoom
Elzakker, v. J.	Verlengde Duinstraat 2	Hoogerheide
Elzakker, v. P.	Antwerpsestraatweg 10	Hoogerheide
Faiken-Bout, Mevr. E.	Bleriotlaan 24	Hoogerheide
Flipsen, C.	Tuinstraat 10	Woensdrecht
Franken, A.	O.L.V. ter Duinenl. 131	Ossendrecht
Geam, v. D.	C. Huysmanslaan 46 bus 5	2020 Antwerpen (B)
Gooseens, A.	St. Martinusstraat 18	4715 AM Rucphen
Greef, de W.	Aanwas 47	Ossendrecht
Hal, v. J.	Handekenskruid 44	Huybergen
Harehagen, I.	Canadalaan 10	Hoogerheide
Hasselt, A. v.	Pr. Bernhardstr. 5	Putte
Hasselt, v. Mevr.	Pr. Bernhardstr. 5	Putte
Heeren, M.	O.L.V. ter Duinenl. 131	Ossendrecht
Hemke, G.	Hamiltonlaan 11	Hoogerheide
Hoockx, C.	Bredestraat 7	Huybergen
Hoogeveen, Mevr.	Handekenskruid 3	Huybergen
Hubars v. Assenraed, J.	Canadalaan 11	Hoogerheide
Hugens, D.	O.L.V. ter Duinenl. 10	Ossendrecht
Hugens-Verbrugge, Mevr. A.	O.L.V. ter Duinenl. 10	Ossendrecht
Jacobs, P.	Berghoeve, Calfven 12	Ossendrecht
Jansen, L.	Hoove Calfven 42	Ossendrecht
Janseens, B.	Onderstal 6	Hoogerheide
Janssens, L.	St. Dionysiusstr. 43	Putte
Juyn, H.	Corpsstraat 65	Woensdrecht
Kaam-v. -Zanden v. d. Mevr.	Ossendrechtseweg 18	Hoogerheide
Kar, v. d. Mevr.	Antwerpsestraatweg 23	Hoogerheide
Keyzer, de mevr.	Schapendreef 20	Hoogerheide
Kools-Oerlemans, Mevr.	Fortuinstraat 4	B. op Zoom
Kuylen, R.	Langeweg 2	Woensdrecht
Loon, v. J.	Kon. Wilhelminastr. 22	Ossendrecht
Looyen, L.	p/a Gemeentehuis	Huybergen
Lijmbach, L.	Rijzendeweg 12	Woensdrecht
Mattheusens, A.	Aerwas 27	Ossendrecht
Meel, v. c.	Piet Heinstraat 6	B. op Zoom
Meeuwissen, C.	Moriaansdreef 110	Putte
Maison, Mevr.	Plesmanlaan 21	Hoogerheide

Mous, Mej. D	Dokterstraat 23	Ossendrecht
Moue, L.	Markt 4	Ossendrecht
Mouws, Ors. A.M.	Oeverkruid 8	Huybergen
Nelen, J.	Boudewijndonk 8	Roosendaal
Nelen-Elzaker, v. Mevr. C.	Boudewijndonk 8	Roosendaal
Nijse, de J.	Café de Kroon Dorpsstr.	Woensdrecht
Nijesse-Stekete, Mevr. C.	Canadalaan 13	Hoogerheide
Opdorp, v. C.	Pr. Clausstr. 3	Hoogerheide
Ots - Jansen, Mevr.	Huybergseweg 21	Hoogerheide
Pals, H.	Boessestraat 33	Woensdrecht
Peeters, B.	von Weeberlaan 16	Roosendaal
Pijnen, A.J.	Huybergseweg 51	Hoogerheide
Pijnen, A.L.M.	Huybergseweg 51	Hoogerheide
Pijnon, L.	v.d. Duynspolder 4	Woensdrecht
Raeymakers, H.	Kerketraat 9	Mouwe-Plantage
Rijdsijk, J.	v.d. Noerstraat 7	Hoogerheide
Sloven, P.	Fr. Halsstr. 64	B. op Zoom
Snaep, Mevr. W.	Koelweg 1a	Hoogerheide
Suykerbuyk, C.	Putseweg 9	Hoogerheide
Suykerbuyk, E.	Raadhuisstraat 114	Hoogerheide
Suykerbuyk, J.	Raadhuisstraat 114	Hoogerheide
Timmermans, L.	Duinetraat 36	Hoogerheide
Verbeek, A.	O.L.V. ter Duinen 1.10	Ossendrecht
Verbiest, L.	Trambaan 73	Ossendrecht
Verpraat, P.	Heidestatiestr. 25	Kalmthout
Verwijveren, W.	Dorpsstraat 82	Halsteren
Vos, de E.	Molentstraat 56	Ossendrecht
Vos, de Mevr.	Molentstraat 56	Ossendrecht
Wason, Mevr.	Dannenlaan 30	Hoogerheide
Weygart, v.d. H.	Huybergseweg 48	Hoogerheide
Willemsse-Prinsen, Mevr. J.	Rubertstraat 29	Hoogerheide
Wit de- Lierop, v. Mevr.	Heuvelweg 5	Ossendrecht
Ydo, H.	Dannenlaan 47	Hoogerheide
Ydo, Mevr.	Dannenlaan 47	Hoogerheide
Archief stadsbibl. Taxandria	Stadhuis Gr.markt	2300 Turnhout (B)
Bibliothéek Erasmus	Huybergseweg	Hoogerheide
Gem. Archief B. op Zoom	St. Annastraat 6	B. op Zoom
Pater Juvenalis	J.F. Willemstraat 24	2650 Boom (B)

Alhoewel wij in ons eerste artikel Woensdrecht als deel van Frankrijk hebben behandeld, lijkt het ons beter terug te grijpen naar het voorspel: de eerste inval van de Fransen en de tijd der Bataafse republiek.

Ons bronnenmateriaal is niet van dien aard dat wij u als het ware een ooggetuigeverslag kunnen geven doch een vrij beknopt relaas van de o.i. belangrijkste gebeurtenissen.

Als wij het hebben over Woensdrecht dan is dit het grondgebied van de oude heerlijkheid zoals vermeld op de cijnskaarten van 1761¹⁾ en in het pondboek van 1770²⁾. In grote lijnen was dit het gebied vanaf het zuiden van de Oost-Westgrens met Huijbergen via een vrij rechte lijn ter hoogte van de Buitendreef en recht doorlopend ter plaatse van de uitmonding van de Wouwbaan op de Raadhuisstraat. Verdergaand met inbegrip van de Onderstal, Zuidelijk van het Marktje, de Zuidpolder tot aan de Agger en een gedeelte van de huidige Caterspolder, ingedijkt 1861, toen nog slikken. De noordgrens liep via de slikken van Woensdrecht ten zuiden van Lindonk naar de Lange Teen en noordoostelijk naar de Huijbergsebaan.

Hierdoor is duidelijk dat het grootste deel van het tegenwoordige Hoogerheide vroeger Woensdrechts gebied was, doch de bewoning was er schaars.

De Franse revolutie kan gezien worden als de gebeurtenis die zou resulteren in het omverwerpen van het oude stelsel binnen Frankrijk doch ook ver daarbuiten.

HET VOORSPEL:

Na 1648 (vrede van Munster) is 1795 het belangrijkste jaartal in de Noordelijke Nederlanden en hun geschiedenis. In april 1792 trad de oorlogstoestand in tussen Frankrijk enerzijds en Oostenrijk en Pruisen anderzijds.

Generaal Dillon trok naar Doornik op, dit offensief liep uit op een beschamende nederlaag tegen de goed geoefende Oostenrijkse troepen.

In de zomer keerden de kansen en op 20 september 1792 had voor Oostenrijk en Pruisen de fatale slag bij Valmy plaats. Deze maakte de weg vrij voor een tweede opmars naar het noorden. Generaal Dumouriez maakte hiervan gebruik, op 6 november 1792 bracht hij de Oostenrijkers bij Jemappes een nederlaag toe die de Zuidelijke Nederlanden voor hem openlegde.

In november 1792 verklaarde de Nationale Conventie de Schelde open (dit was een regelrechte uitdaging aan de Verenigde Nederlanden en Engeland) en zegde zij hulp toe aan alle verdrukten die zich van hun tirannen wilden ontdoen.

Een en ander leidde tot de Franse oorlogsverklaring van 1 februari 1793 aan Engeland en de Verenigde Nederlanden.

Nu was Generaal Dumouriez niet meer te houden, hij trok op 16 februari 1793 de grens van Staats Brabant over en nam o.a. Breda en Geertruidenberg in.

De aankomst van verse Oostenrijkse troepen, die bij Aldenhoven de hun tegemoetkomende Fransen uit elkaar joegen, noopte de Franse Generaal, bang geworden totaal van Frankrijk te worden afgesneden, zich haastig terug te trekken, maar bij Neerwinden kwam het op 18 maart 1793 tot een treffen met de Oostenrijkers hetwelk op een nederlaag voor de Fransen uitliep.

De rust was even weergekeerd en haastig betrokken de oude bestuurders hun plaatsen alsof alles weer bij het oude kon blijven. Niets was minder waar, de klok kon niet meer worden teruggedraaid 1)

In de zomer van 1794 werden de Zuidelijke Nederlanden, als zo dikwijls in het verleden, het slagveld waarop de Franse legers zich moesten meten met Oostenrijk, Pruisen, Engeland en de Verenigde Nederlanden. Op 26 juni 1794 versloeg Generaal Jourdan de verenigde legers bij Fleurus. De Fransen waren ditmaal niet meer te stuiten. Generaal Pichegru trok in juli 1794 met de onder zijn bevel staande troepen op naar het grondgebied der Verenigde Nederlanden (w.o. het Zuidkwartier najaar 1794). Aangemoedigd door vele patriotten w.o. Hahn, Gogel, Daendels en Kraijenhoff overwoog hij regelrecht door te stoten naar Holland. Dat het hem meens was blijkt uit de inneming van Nijmegen op 7 november 1794, waarna hij voorlopig van verdere veroveringen afzag. Aanvoermoeilijkheden van voedsel, brandstof en materialen uit de inmiddels nog maar eens leeggeplunderde Generaliteitslanden (de Staatsc hadden hem dit voorgedaan) noopten hem gebruik te maken van de ingevallen strenge vorst (die de rivieren in ijsvlakten veranderde) om het uitbuiten in de Zeven Provinciën voort te zetten.

Het Nederlandse leger onder de stadhouder en de erfprins viel in wanorde uiteen, evenzo het ongedisciplineerde Engelse hulpleger onder de Hertog van York.

Op 16 januari viel Utrecht voor de Fransen, op 18 en 19 januari 1795 de stad Amsterdam.

DE GEVOLGEN VOOR ONZE STREEK:

De gevolgen hiervan voor het Zuidkwartier van het Markiezaat laten zich, na het yorenstaande gelezen te hebben, niet moeilijk raden.

In januari 1795 viel de stad Bergen op Zoom in handen der Fransen. Generaal Le Mair deed zijn intrade op 31 januari 1795 in deze stad. Een comité revolutionairen onder voorzitterschap van Steven van Bronkhorst maakte een rondreis door het Markiezaat om het plaatselijk bestuur te revolutioneren. Op 2 februari 1795 planten ze de vrijheidsboom te Bergen op Zoom. De Fransen hadden hun doel bereikt, de tricolore wapperde van alle torens in West Brabant. Wat de Fransen ook bereikt hadden was kommer, plundering, vernieling en armoede, wat uit het archiefstuk inv.no. 6123) van het oud archief der gemeente Woensdrecht overduidelijk blijkt.

Lijste der Generale schaedens van den oorlog veroorzaakt over de jaren 1793, 1794, 1795 en 1796 wegens de ingezetene van Woensdrecht,

Geformeert de 24 juli 1797

Compareerde voor ons J. Meeuwesen Loco Pretoris scheepenen van Woensdrecht

Lijst

	1			2		
	Alle zodanige goederen welke door de rampen des oorlogs geplundert verbrand of ontweidigt zijn en waar geene betaling in specie of assignaten of in de plaatselijke schulden zijn opgenomen.			Huizen en gebouwen welke op order van het voorlopig bestuur zijn verwoest dog niet bestaan hebben tegen s'Lands wetten te digt onder stads of andere s'Lands fortificatien en waar geene betaling in specie of assignaten of in de plaatselijke schuld zijn opgenomen.		
	Gld.	st.	pen.			
Jan Willeme						
Adriaan Nuijts	37	- 2	-	22	- 10	-
Jan Hartogs	25	- 2	-	12	-	-
Christoffel-Matthias	2	- 4	-			
Frans van de Brande	122	- 10	-			
Valentijn van Gansen	21	- 10	-			
Martinus Ravermans	7	- 15	-			
Chris v.d.Riet	1899	-	-			
Bernardus Nijs	4	- 6	-			
Gerhardus Hussaerts	28	- 4	-			
Johannes de Jong	45	-	-			
Judocus Belde	60	- 8	-			
Jan Koekhoven	18	-	-			
Cornelis Moors	775	-	-			
Jacobus Kuijlen	21	-	-			
Gabriel Swagemakers	2163	-	-			
Jan Migielsen	122	-	-			
Adriaan Looijen	11	- 16	-			
Josef Brill	196	-	-			
Jan Looijen	-	-	-			
Jan Meeuwesen				25	-	-
Anthonie Willemse	148	-	-			
Pieter de Nijs	650	-	-			
Willem Huijbregts	2	- 10	-			
Adriaan Linders	583	- 5	-	7	-	-
	6944	- 8	- 12	66	- 10	-

Totaal der schade 6215 gulden 17 stuivers en 12 penningen,

3	4	5	6
<p>Huizen of gebouwen welke door moetwil der troepen het zij van geallieerden of andere zonder order van der zelve commanderende officier of van eenige regeering zijn gedemoliseerd geworden en waar geene betaling in specie of assignaten of in de plaatselijke schuld zijn opgenomen.</p>	<p>Landerijen en bosschen welke op order van het gouvernement zijn geïnundeert geworden doch die niet onder den last van inundatie zijn uitgegeven of verkocht en waar geene betaling in specie of assignaten of in de plaatselijke schuld zijn opgenomen.</p>	<p>Verhakkingen en vergraavingen die door de Fransche of andere troepen het zij met of zonder order van eenige regeering zijn verhakt of tot voortzetting van enige militairen operatie vergraaven en waar geene betaling in specie of assignaten of in de plaatselijke schuld zijn opgenomen.</p>	<p>Generaal alle schadens aan goederen gebouwen en landerijen door de rampen des oorlogs toegebracht waarvan geene mentie in een der vorige colommen word gemaakt en waarvan tot heeden geen betaling'tzij in specie of in assignaten is gedaan of die tot nog toe in geene plaatselijke schulden zijn overgenomen.</p>
<p>55 - 9 -</p>			<p>13 - 3 - 42 - - - - - - - - 12 - 10 - 16 - 39 - 8 - 7 - 10 - 200 - - - 23 - 14 - 12 - - - 30 - - - 25 - 8 - 57 - 13 - - - - - 60 - - - 114 - 10 - 100 - - - - - - - 74 - 10 - 76 - 8 - 168 - - - 10 - 4 - 21 - 10 - 10 - 4 - 52 - - -</p>
<p>55 - 9 -</p>			<p>1149 - 10 -</p>

Ook landbouwer en brouwer Gabriël Swagemakers schijnt er slecht te zijn afgekomen wat uit onderstaande rekening blijkt,

4) De memorie van de schaeden geleden door Gabriël Swagemakers, Landman en bierbrouwer wonende onder Woensdrecht welke op 23 oktober 1794 heeft moeten onderstaan wanneer de plundering op Cortevenne door de Fransche heeft plaatsgehad:

7 melkbeesten	à	84 gulden	=	588 gulden
2 mindere	à	60 "	=	120 "
2 vaarsen	à	36 "	=	72 "
3 jongere	à	24 "	=	72 "
1 merrie paard, draagende voolen met zijn getuig en zaal			=	210 "
2 zware gemeste verkens	à	60 "	=	120 "
42 schaapen	à	6 "	=	252 "
alle huismobalen een anker jonever 't bier in de brouwerij te zamen genomen			=	72 "
				1506 "

aldus deese opgaaf in voegen als voren gedaan alles desnoods onder presentatie van eeden, actum Woensdrecht den 4 april 1796.

Wat echter opvalt is dat de schepenen en leden der municipale raad met hun rekeningen aan de hoge kant zitten. Ze hadden waarschijnlijk al meer met dit bijltje gehakt.

Ze waren de best gesitueerden (met verwijzing naar het pondboek van 1770 Woensdrecht) hadden ongetwijfeld de meeste durf en zaten ook dicht bij het vuur. Wat eveneens opvalt is dat ze voor die tijd ongehoord hoge bedragen in rekening brachten, ze zullen gedacht hebben "Als het lukt kalft den os".

BESTUUR:

Op 30 december 1795 publiceerden de Staten een reglement dat als voorlopige "Grondwet" moest dienen. Binnen twee maanden moest een Nationale Vergadering bij elkaar komen ter opstelling van een grondwet. Deze moest per 1 augustus 1797 vervangen worden door een 2^e Nationale Vergadering.

De republiek waarvan nu Staats Brabant een gewest was, werd verdeeld in 126 districten van 15000 man en elk district in 30 grondvergaderingen van 500 man. Stemgerechtigd was elke mannelijke Bataaf van 20 jaar en ouder die een eed op de afschaffing van de erfelijke ambten (feodalisme en nepotisme) en de volkssouvereiniteit had gezworen. De stemming in de Nationale Vergadering moest hoofdelijk geschieden, dit betekende een complete breuk met het verleden en een begin van democratie.

Welke weerslag en gevolgen hadden deze maatregelen voor Woensdrecht? Wij menen dat onderstaand stuk een regelrechte aanwijzing geeft dat de onmondigheid heeft plaats gemaakt voor enige medezeggenschap al was deze nog niet zo groot.

Den Bosch 24 maart 1797 derde jaar der Bataafsche Vrijheid⁵⁾

De representanten van het volk van Bataafs Brabant aan de municipaliteit van Woensdrecht.

Burgers,

Daar volgens het 53^e artikel van het plan van Departementaal bestuur te vinden in de publicatie den 23^e november 1795 blijkens nevenstaande interpretatie van heden de afgaande leden van het Departementaal bestuur bij de laatste keuze niet verkiesbaar waren en dat over zulks de in Ul. district gedaane keuze van maandag den negentiende december 1796 is illegaal zo zullen de opengevallen plaatsen wederom moeten worden aangevuld.

Daar nu het getal zielen in Uwe plaats bedraagt 599 zielen zijnd eene grondvergadering zult gij de appropiate stemgerechtigde tegens maandag den 17 april dezes jaars des ochtends ten 11 uren oproepen en dezelve een plaats ter saamenkomst aanwijzen om gezaamentlijk eenen kiezer te kiezen, welke zich daags daaraan dinsdag 18 april te Bergen op Zoom aan de municipaliteit te melden om met de overige presente kiezers der grondvergaderingen een lid voor het Departementaal bestuur te kiezen. Wij hebben verder goedgevonden Ulieden bij dezen te autoriseeren om aan de kiezers uit de gemeentes kas een behoorlijk daggeld toe te leggen.

Heil en Broederschap

P.J. van Berkel, ^{vt.}

Ter ordonnantie van denzelven

P.J.G. Vogelzanger.

Onomstotelijk blijkt dat Woensdrecht op grond van zijn inwonertal, (599) dus meer dan de vereiste 500 stemgerechtigden had. Zij mochten dus iemand kiezen die op zijn beurt weer stemgerechtigd was voor een kandidaat van het Departementaal bestuur. De stemgerechtigden van Woensdrecht zullen in vroeger tijden nooit vermoed hebben dat zulks nog eens mogelijk zou worden.

Al bij al schijnen de maatregelen, zij het overal niet even juist, dat getuige het stuk, goed tot hun recht te zijn gekomen.

Welke informatie we ook hebben ingezien steeds hebben we de indruk gekregen dat men niet van halfheid hield. Het zal wennen zijn, want de nieuwe tijd zou nog meer in petto hebben.

Een late "tiend" op dorpsniveau

Men rekende in het oude bestel met tienden, verpondingen, imposten etc. (eerst bij de wet van 6-7-1807 ging men over op belastingen en deze wet trad op 1-1-1807 in werking). Geld moest er zijn steeds meer en meer, ook de arbeiders -varkenshouders kwamen er niet onderuit. Zie als voorbeeld volgend archiefstuk uit 1802, dat de bodemloze put mede zou moeten dempen.

Dat tienden in geld werden geïnd was ook vóór die tijd niet ongewoon, als er maar geld in het laatje kwam. De nieuwe "heren" hadden in dezen dezelfde bedoelingen als de "oude".

Lijst van de arbeiders van Woenadrecht welke inden jaare 1802 varkens hebben gehouden gerekend tot eene gulden van ieder varken volgens opgaafe van de boede Anthonie Verboom.

Adriaan Verbraak	1 gulden
de weduwe Verbruggen	- -
Mathijs de Rijk	1 "
Hendrik Janssen	1 "
Willem Dons	1 "
Jan Broos	1 "
Matthijs Mastboom	- -
Pieter Jan Verbeek	1 "
Jan Nuijts	1 "
Anthonie Verboom	arm
Jan Willemsse	1 "
Pieter Paulus	1 "
Arnoldus Vos	- -
Cornelis Cornelissen	- -
de weduwe Jan Lindere	1 "
Jan Adriaansen	1 "
Pieter Jan de Bree	1 "
Hendrik Koch	1 "
Jacobus Claasson	1 "
Anthonie Dooremans	1 "
Paulus Vos	1 "
Cornelis Gunds	1 "
Jan Matheeuwsen	1 "
Jan Janssen	1 "
Pieter Janssen	1 "
Jan van Clamp	arm
Judocus Belde	1 "
Jacobus Mogens	1 "
Gerard Hussaert	- -
Theodorus van Montfoort	1 "
Christiaan Luisterburg	1 "
Jan Pels	1 "

Marijn van Wezel	1 gulden
Pieter Wouts	1 "
Jacobus Dielien	1 "
Cornelis van Ganzen	1 "
Pieterella Dankers	arm
Adriaan Versaert	- -
Cornelis Verhaezen	- -
Jan Baptist van Kalk	- -
Anthony van de Velde	1 "
Adriaan de Booy	- -
Willem van Velthoven	- -
Dingeman van den Berg	1 "
Frans Lambrechts	1 "
Hendrik Hertoge	1 "
Judocus Smout	1 "
Anthony van Ostaal	1 "
Anthony Adriaansen	1 "
Jan Andriessen	1 "
Cornelia Testers	arm
Maghiel Plompen	1 "
Adriaan van Opdorp	1 "
Adriaan Linders	1 "
Cornelis van Dooren	1 "

Bij het doorlezen van de aangehaalde lijsten en stukken zal de lezer bemerkt hebben dat meermalen een persoonlijke voorvader in het geding is.

Van vele familie's die in de 18 en 19 eeuw en zelfs vroeger in Woensdrecht vertoefden verblijven er nu nog de afstammelingen.

Op een terrein, waarvan men misschien gedacht had dat het nogal mee zou vallen met de veranderingen, bleek dit niet zo te zijn.

De Franse Revolutie had adel uitgebannen, maar ook de kerkelijke goederen geconfisceerd. Alle kerkelijke instellingen, die vanaf aanvang rechtstreeks onder het Franse bestuur vielen, raakten hun bezittingen kwijt.

Huijbergen, voorheen een "tweeherige heerlijkheid", werd door de Fransen als geheel tot het Zuid-Nederlands gebied gerekend dat bij Frankrijk was gevoegd.

Dit had tot gevolg dat de Paters Wilhelmiëten de 7^e februari 1798 werd aangezegd binnen de twee dagen te vertrekken, nadien werden hun goederen verkocht.

Ook in Staats-Nederland ofwel de Bataafse-Republiek was het niet wat men van de Vrijheid Gelijkheid en Broederschap verwacht had. Onze Adriaan Jacob van Alphen doet hiervan melding. Interessant is dat de Abdij van Tongerlo de kavel "de Snapberch" Zuid-Nederlands van de Onderstal in eigendom had (pondboek 1770

Abdij van Tongerlo

Adriaan van Alphen rentmeester van de goederen en domeinen afkomstig van de geweesen Abdij Tongerlo⁸⁾.

Aan het gemeentebestuur van Woensdrecht,
Medeburgers,

Door de commissie van administratie over al de goederen en domeinen door de Franssen aan de Bataafsche Republiek bij transactie dats 5 januari 1800 afgestaan residerende te Breda gelaat zijnden U te verzoeken derselver vergadering bij delkanderen ten doen roepen tegen donderdag den 12de deser maand des morgens om 10 uur zoquyten ik mij door doeren van dien last zullende op dien tijd een lid uyt het midden der voornoemde commissie gecomiteerd zich met mij indien vergadering te verzoegen ten eijnde als den vast Ul. ten verzoeken dit op hooge ordar te eijnschen de overboekingen van alle der goederen herkomstig van gesuppremeerde corporatiën- 't zij onder welke benamingen als abdijen Pastoraalen Ficarie, Cappellanie en diergelijken en zulke op voorraetsand der Bataafschen republiek.

In verwagtingen van Ul. op den gestelde tijd vergadert ten zullen van den blijven, Ik heilwensenden met achttingen

Ul. Ov. Meedeburger
w.g. A.J. v. Alphen

Dongen den 2 Januari 1804

De periode van de Bataafse republiek, in de geschiedenis zowel plaatselijk als landelijk, mag o.i. worden gezien als een aanloop naar echt democratisch bestuur, zij het met gebreken.

Al koesteren wij niet het idee een volledig beeld van deze tijd geschetst te hebben, de veranderingen t.o.v. het oude bestel lijkt ons toch wel aangetoond.

Noten:

- 1 Oud archief gemeente Bergen op Zoom,
- 2 Oud archief gemeente Woensdrecht,
- 3 inv.no. 612 oud archief gemeente Woensdrecht,
- 4 inv.no. 612 oud archief gemeente Woensdrecht,
- 5 inv.no. 567 oud archief gemeente Woensdrecht,
- 6 inv.no. 602 oud archief gemeente Woensdrecht;
- 7 Gedankboek Huijbergen Geschiedenis van het klooster, Huijbergen 1906 blz 255 e.v.
- 8 inv.no. 574 oud archief gemeente Woensdrecht.

Geraadpleegde literatuur:

Eenheid en Scheiding Prof.Dr. L.J. Rogier, Utrecht-Antwerpen 1972,
Cornelis Sloomans verhandeling Schrijvers "Mij tot nut van 't algemeen" titel onbekend.

Hoogerheide mei 1978

P.J. van den Buesche

C. van Opdorp

A. Pijnen.

UN LIEKE VAN OVER DE GRENS

Bron onbekend.

Toelichting

gaffels= tweetandige hoefvork

zaas= zeis

butterhammekes= boterhammen

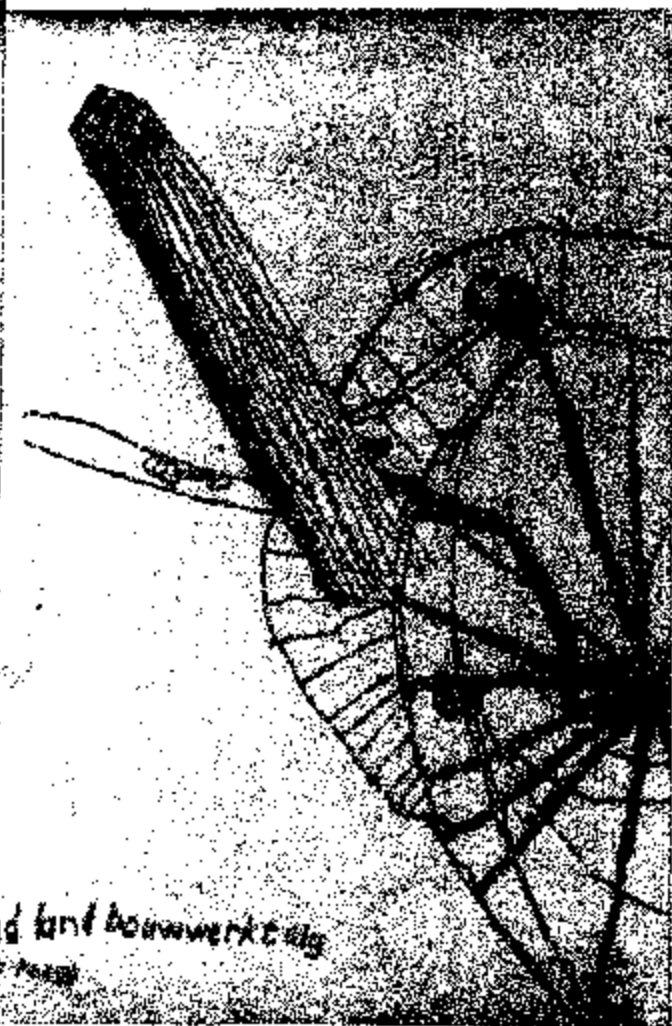
spas= spijs

trissas= vergiet.

Ook dit liedje is op muziek gezet door Marlisa van de Weygert.

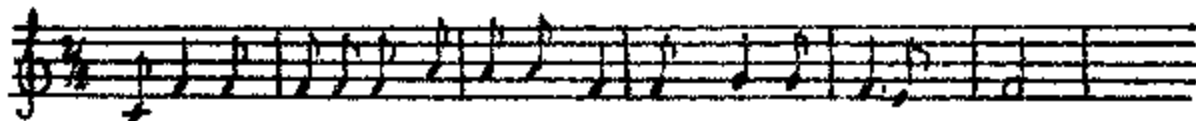

Getekend door
Christje Rijdsijk
(7 jaar)

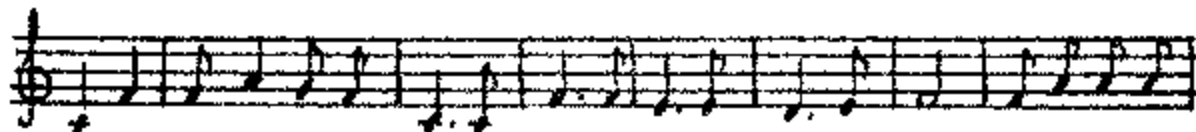

Oud lint bouwwerk
1917-1921

UN LIEKE VAN OVER DE GRENS.

UT WAS IN NE-GEN-TIEN HON-DERT EN VEER-TIEN, 'K WERKTE OP ONS LÄND,

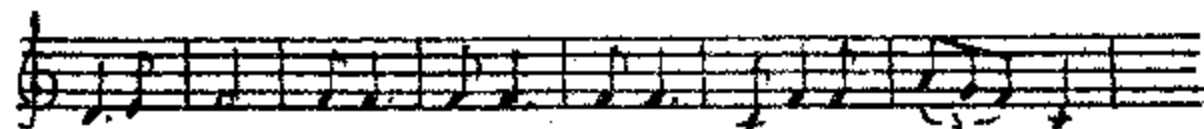
'T IS OOR-LOG ZE-JEN ZE TE-GEN MIJN, 'K LIET MIJN PLOEG IN BRAND IN SCHARRELDE

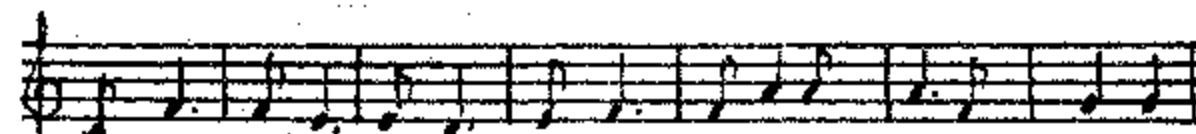
MAR MIJN GAFFEL, MAR MIJN RIÊ EN ZAÄS EN IK AT ZE-VEN BOT-TER

HAM MEÄS OP MEE AD-DEL SPAÄS TOÖN MOEST IK MET DE BÖK AF, DE BÖK AF

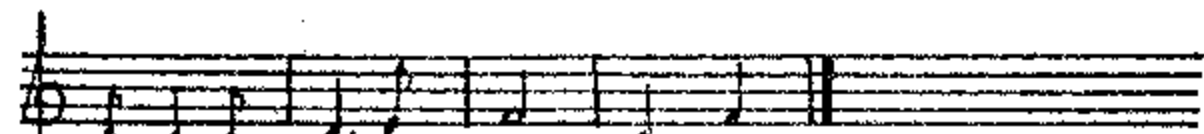
IN DE GARÖT. DAT WAS ME DOÖR AÊN SPÖRT. ZE SOÖD-TEN MET DE MIÊ-

RAÍLLEUR VAN AÖN-TER IN MIJN FÖRT. WEL MEÊR AS DÜD ZÊNT GOÄRTJÊS

HA-HA, 'K LÖCHER EÊNS MÊ MAR MIJNE FÖRT VAN AÖN-TERÊ

GE LÜKT WÊL EÊN TRI-JÊES AL-VÊE!

Hieronder volgt een stukje historia t.e.v. de processie naar Berendrecht. Het stukje is geschreven door de Bessendrechtenaar Piet Koolen, die ,geboren in 1905, in zijn eigen stijl ,zijn visie geeft op de processie. Wij hadden gedacht dit stukje in zijn originele vorm te moeten afdrucken. Wanneer U dit stukje van deze pelgrimvader gelezen hebt zult U begrijpen waarom.

Werkgroep dialecten e.d.

stukje
bedem
(pentekening)

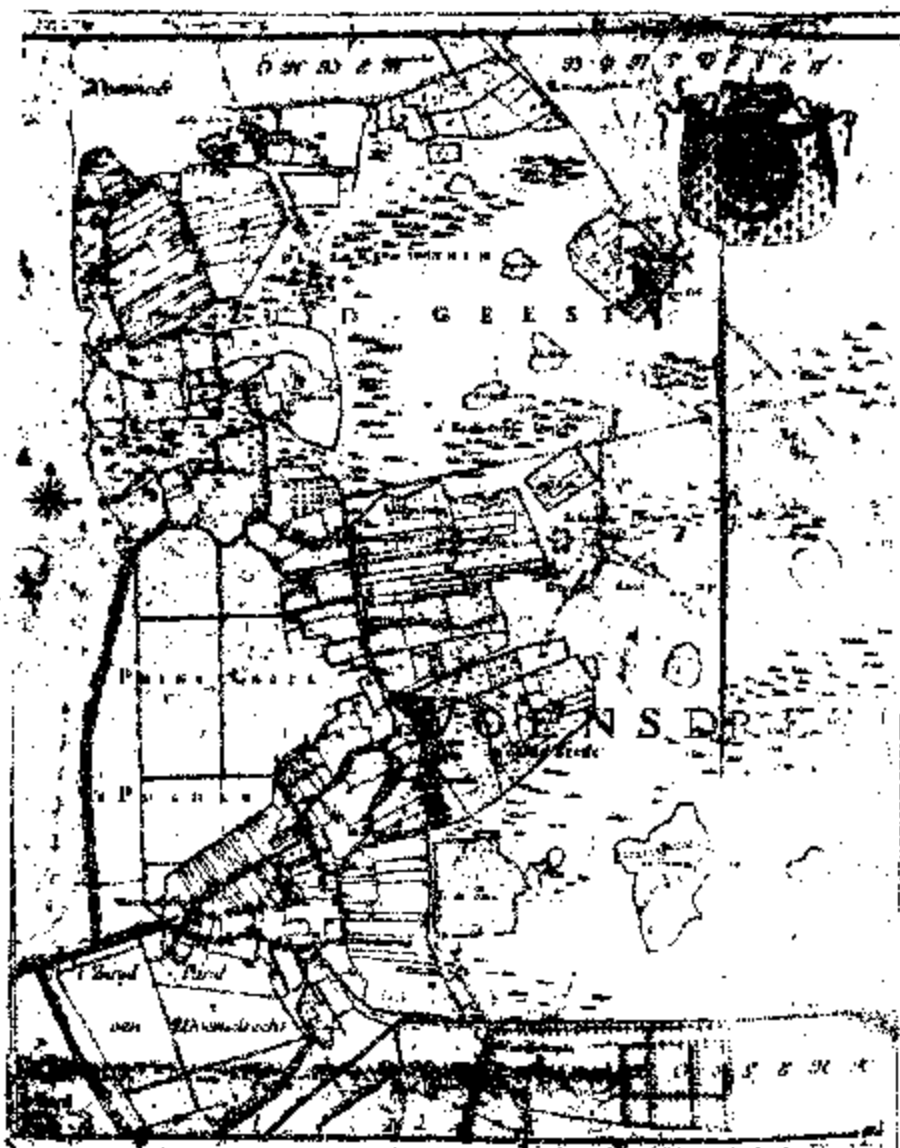
Opendrecht Tlruce 1978

is mijn. Geraagd, in overzicht te geven van
 Prochie van Opendrecht naar Berendrecht via
 Dijk Vrouw van den Wapelberg. Doel is mijn erg
 moeilijk een duidelijke licht overzicht te geven, omdat
 ik maar gegevens heb vanaf 1920. Ik ben geboren in
 1905, dan moet ik maar ~~het~~ vertellen in mijn levens
 loop; dat zal ik dan ook wel doen. ook, eerst als
 Kind, daarna als Volwassen, dan als Bestuur lid
 en als Doornitter, 60 jaar te voet, maar nu kan
 dat niet meer, zoo moet ik nu met de fiets, om met
 de Rottnevaders, ~~de~~ Or. - in Beden vaart
 te lyden, zoo goed als het kan.
 Zooals je nog kunt nagaan is de Beden vaart
 opgericht in 1745 dat kunt uo op het daandel
 van Onse L. Vrouw zien, elbijn Ouders en Voor
 ouders hebben altijd verteld, dat de Beden vaart
 is opgericht in geval van el dood, dan was er
 in ziele (perst) onder het vee, in Braabant.
 dat is wel loep, want in nood gaat ~~men~~ men
 velden, dat het in heel Braabant de perst) was
 kunt je wel nagaan, want in elbijn kinderyare
 met ik wel, was het in Berendrecht een groot
 bankte op 8 september, de geboorte van Onse
 Lieve Vrouw, op die dag waren er in Beren-
 recht 5 Beden vaarten in Opendrecht, Wogea
 den. elbijn. Borcht. Bergen Op Hoorn

Putter, die dag 5 September was dat een verpillt
 feestdag 5 dolpen met elks een Beden vaart,
 nu nog Orendrecht alleen in 1977, om even bij
 hiel te staan, en na te denken hoe dat nu kan.
 Toet is elks bekend; dat in de oorlog van 40, dat
 de Beden vaart maar 1 jaar niet heeft paalt gevonden
 maar daarna, de eerstvolgende jaren aan de
 grens was heel streng, want de bedevaartganger
 maekten heel nauw keuring worden opgegeven.
 Toet Orendrecht alleen nog is overgebleven. kan
 nu als Bestuurslid wel naquam, ongeveerdan wel
 den Bestuur dat van niets afwijkt, den maark gaan
 in 1970 was het aantal Pelgrims 34, wel 13yna,
 heel opgevend, In 1977 was het aantal Pelgrims
 over de 500 aan de epiot op den Wagelberg
 Toet was inderk bekkench, In durft het heel
 wel te schryfen Londers in het klein,
 Beloudite boek is van 1910, de vorege nijn
 100 als men zegt, met de oorlog van 1940 -
 ferest opgevan, de Boeken wde nu in Ons besit
 nijn, is na te gaan, dat in een quille tijd het
 ledental wakt en in een sterkte tijd, 200 als
 men wil denken, die van 1930 het ledental omhoog
 gaat, Nu in 1977 is het ledental geteget tot boven de
 500, Onze vereniging is de grootste in Orendrecht
 de Budite 10j wonden het 200 uit kunn
 wunten In der eeven der eeven

Het Bestuur der Profesie

Kaart
gebied
van
Woensdrecht
uit 1743

De Heistraat.

loopt van de Woubeaan naar de Duinstraat.

Het gebied waar de straat doorheen loopt werd vroeger in de volksmond "d'aai" (de Heide) genoemd. In de loop van de 19e eeuw is men daar begonnen met het bouwen van enige kleine huisjes. Dat de straat al vrij oud is, blijkt uit de geringe breedte. Men kon toen ook niet weten dat er ooit nog eens automobielen zouden komen. Die heel wat meer ruimte nodig hebben dan de kruiwagen die de mensen daar toen plachten te gebruiken. De straat is nu gedeeltelijk afgesloten voor auto's. In 1931 is de naam officieel door de gemeenteraad vastgesteld.

De Prins Hendrikstraat.

loopt vanaf de Wouwbaan tot aan de Huybergseweg.

In dec.1938 is de naam vastgesteld. Aangezien Prins Hendrik tijdens de tweede Wereldoorlog geen levend lid van het koninklijk huis was mocht de naam gehandhaafd blijven. (zie Prins Bernhardstraat). Deze straat was voor de 2e W.O., een zandbaan die in de 2e helft van de vorige eeuw ook het gebied "d'aai" (de Heide) ontsloot. Onze grootvaders en overgrootvaders, die uit kroostrijke gezinnen kwamen, waren de eerste bewoners. Zij brachten het golvende duinen en heideterrein met hier en daar wat masten en dennenbosjes in cultuur. Ze bouwden er de lage huisjes met leem waar men moest bukken om binnen te komen, gelukkig (of niet) zijn de ze bijna geheel verdwenen. In 1976 is het stuk Prins Hendrikstraat vanaf het kruispunt Math.Wolfstraat Mincklerweg tot aan de Huybergseweg i.v.m reconstructie van voormeld kruispunt Prins Clausstraat genoemd.2)

HINDERNISSE.

Hildernisse

Is het stukje weg dat loopt langs de hoeve van die naam. De naam is kennelijk ontleend aan "Hil" (Hogerland in een laag gelegen gebied), gelegen bij ("ter") de nisse, opwaswater in het polderland. De naam is nog een herinnering aan de plaats genaamd Hildernisse welke voor het eerst in 1233 genoemd wordt als een bezit van de abdij van Tongerlo, hoewel gelegen onder Brabant kende Hildernisse Zeeuwse rechtsgewoonten en was een ambachtsheerlijkheid. In de loop van de 15e eeuw kocht de markies van Bergen op Zoom de ambachtsheerlijkheden op, zodat inlijving van het dorp bij het Markiezaat een feit was toen het in 1570 bij de Allerheiligenvloed voorgoed verloren is gegaan.3) De naam van de weg, lopende vanaf de Planestraat naar de Beukendreef, werd in 1951 bij raadsbesluit vastgesteld. In de jaren '60 is de naam Hildernisse voor dat stuk weg veranderd in Vossenweg. Bijna was de naam Hildernisse verloren gegaan ware het niet dat landbouwer L.A.Bogers een verzoek aan B. en W. richtte om de naam van het stuk weg (waaraan zijn hoeve, van oudsher bekend onder de naam Hildernisse), gelegen is, te behouden.4)

Zijn hoeve, vermoedelijk gebouwd in de 17e eeuw, heette toen ook al Hildernisse. Aangezien deze boerderij drie eeuwen die naam gedragen had, meende hij wel met enig recht te mogen verzoeken, de naam Hildernisse, althans voor het stukje weg waaraan de hoeve gelegen is, te laten voortbestaan. Gelukkig vond zijn verzoek bij B. en W. gehoor. En zo is het stukje weg dat over het erf van hoeve Hildernisse loopt tot op heden genaamd Hildernisse. Bij mijn weten is landbouwer Bogers de enige bewoner aan deze weg, wat uniek in onze gemeente is.

De Huijbergseweg

Loopt vanaf hotel William (Hoek Raadhuisstraat) tot aan de grens met Huijbergen. Blijkens een raadsbesluit van 19 dec. 1871 is deze weg kort daarop voorzien van "Klinkaerds", kinderkoppen of keien zullen het in de praktijk geweest zijn. 5) Vroeger, volgens oude kaarten, werd de weg Molenstraete genoemd. De naam is ontleend aan de plaats waar van oudsher een molen stond. 6) De laatste molen van Hoogerheide is bij de bevrijding in de 2e W.O. in brand geschoten. Het was een der merkantste punten van het dorp, die machtige witte molen, op een berg gebouwd.

Hij stond ongeveer tussen het huidige trefpunt en de tegenwoordige Molenstraat, ongeveer 80 m ten zuiden van de Huijbergseweg.

Vanuit Huijbergen noemde men de weg de Westerbeen of Hoogerheiseweg.

De Kloosterstraat

Loopt vanaf de Huijbergseweg tot aan de Woubaan.

De naam is vastgesteld in 1951. De weg werd vroeger in de volksmond de Molenbeem genoemd. 7)

Deze naam is ook ontleend aan de Molen welke genoemd is bij de Huijbergseweg.

De huidige naam geeft een verwijzing naar het Philomenagesticht. In de volksmond "t Klooster" waar eertijds een kweekschool aan was verbonden.

DE KOOIWEG.

Kooiweg

Loopt vanaf het einde van de Verlengde Duinstraat tot aan de grens met Huijbergen.

Bij maakte deel uit van de Baene van Woonedrecht naar Huijbergen, werd in de moderne tijd Minkelaeweg zie ook aldaar genoemd en werd in 1964 her-
noemd tot Kooiweg. 8)

Deze naam is ontleend aan het complex de Kooije, een hoeve met land post-
lijk van de Woubaan en in het verlengde van de Postweg, eertijds groot 68
roeden en 200 roeden met moeren en wandekooij, volgens de oijnskaarten van
A. Aden, 1760. Het was in 1863 eigendom van Anth. Soels. Een gedeelte van
het complex heeft nu een andere bestemming gekregen.

De Kromstraat.

Loopt vanaf de Woubaan tot de Kloosterstraat.

De naam is in 1951 vastgesteld. Deze straat maakte ook deel uit van het
gebied "d'asi" 9) (de Heide) en is in de vorige eeuw ontstaan door dat
hier met huizen gebouwd werden zoals bij de Hsstraat beschreven is.

De naam is kennelijk ontleend aan een kromming in het westelijk deel van de
straat welke nog duidelijk te zien is.

Lange Teen

Loopt vanaf de Antwerpsestraatweg tot aan de kruising Zandstraat-Zuidgeest en doorkruist een prachtig stuk Woensdrechts bosgebied. De meningen lopen uiteen over de juiste benaming: Lange Teen of Lange Steen.

Het raadsbesluit van 31 mei 1957 geeft de volgende motivatie: Volgens historisch gegeven blijkt het te moeten zijn Lange Steen, op dezelfde plaats waar het zogenoemde boerderijtje staat heeft in vroeger jaren een lange stenen muur gestaan die de naam droeg van Lange Steen en in de verre omgeving bekendheid had. De naam Lange Teen is derhalve zeer waarschijnlijk niet juist. 10)

Op diverse oude kaarten o.a. van Adan van 7 juli 1741 zien wij de naam Lange Teen. 11)

Opmerkelijk is dat er zich volgens die kaart ter plaatse vijf evenwijdig lopende smalle percelen grond bevinden. Wellicht hebben die aan een teen of tenen doen denken.

Het woord teen, thans enkelvoud, was vroeger meervoudsvorm. Het enkelvoud luidde toen tee. 12)

Langeweg

Loopt vanaf de kom van het dorp Woensdrecht tot aan de Zeeuwegweg. Op een kaart van Landmeter Smandags van het jaar 1669 loopt de weg tussen het oosten gebeten Noortlant ten westen, en het Moerland ten oosten, men noemt hem de den Noortlach en hij heeft practisch dezelfde ligging als nu.

In 1651 is het Neerland van Woensdrecht ingedijkt. De polder is nadien overstromd en het gebied is volgens ongeveer hetzelfde tracé heringedijkt in 1728 onder de naam Prins Karls polder.

In 1868 is de weg verhard i.v.m. de aanleg van het station Woensdrecht.

LINDONK.

Lindonk

Loopt vanaf de Antwerpstraatweg (de bocht bij korteven naast de steenfabriek) tot aan de hoeve Lindonk en vervolgens in noordelijk richting tot aan de Baukendreef.
Het woord Donk betekent o.a. verhevenheid, bijv. voor hoge ruggen in een veen of moerasig gebied) of hoger gelegen woonplaats in een laag land 13)
In het jaar 1578 is het gebied door de markies van Bergen Op Zoom aan dillen de Decker, landbouwer op een meer westelijk gelegen hoeve, als cijnsgrond uitgegeven.
Tot circa 1647 behoorde dit terrein tot de Willem Deckerhoeve. Een deel ervan is toen in handen gekomen van Corstiaan Janssen die de bijnaam " op Lindonk " droeg en er blijkbaar een boerderij heeft gebouwd.
Of dit Lindonk plaatselijk bedoeld is, wat zou kunnen wijzen op Lindebomen op een verheven gebied, ofwel dat Corstiaan Janssen afkomstig was van Lindonk onder Zevenbergen, is niet met zekerheid te zeggen. Doch het toponiem is meer dan 300 jaar oud. Ontrent de herkomst zou nader onderzoek meer zekerheid kunnen geven.

HET MARKTJE.

Het Marktje

In december 1938 was de commissie beiaat met de benaming van wegen met een voorstel gekomen om het Marktje, vanaf de Driehoek tot de Weel, te noemen Julianastraat. Maar toen in 1942 de bezetter verbood nog langer namen van levende leden van het koninklijk huis te gebruiken, heeft het zijn oorspronkelijk naam weer gekregen.
In het pondboek van Woensdrecht van omstreeks 1770 wordt het genoemd den Gredanweg. Het meest zuidelijke gedeelte was zo breed dat er omstreeks 1770 2 percelen grond aan zijn onttrokken waarop toen 2 huizekes zijn gebouwd, dit betreft een strook direct gelegen aan de Zuidpolder. Of er ooit Markt gehouden is, is zeer twijfelachtig, doch dit gebied had wel het aanzicht van een marktplein of wat daarvoor vroeger doorging.
De verharding is vrij recent.

De Minckelersweg.

Loopt vanaf het kruispunt Prins Hendrikstraat - Prins Claüsstraat in oostelijke richting tot aan de splitsing Verlengde Duinstraat-Kooijweg. De weg komt voor op een kadasterkaart van het jaar 1825, het was een zandbaan die aansluiting gaf op de baan van Woensdrecht naar Huijbergen (Kooiweg)

Hij was in de volksmond bekend als de Zwarte baan. In 1938 is men hem Prins Hendrikstraat gaan noemen, wat duurde tot 1951. In dat jaar is men hem weer de Zwarte baan gaan noemen.

In de jaren 60, toen men een gasontvangststation op de hoek van de Zwarte baan Prins Hendrikstraat bouwde, heeft men de ontdekker van het mijngas¹⁴⁾ (Minckelers 1748-1824) willen eren door zijn naam aan de weg te geven.

Noten:

1. Gem.Arch.Woensdrecht.
2. Gem.Arch.Woensdrecht.
3. Blz. 59 de vijf oude heerlijkheden in de gem. Woensdrecht
: door W.A. van Ham
4. Gem.Arch.Woensdrecht.
5. Gem.Arch.Woensdrecht.
6. Kruger, 3e deel 1876.
7. Gem.Arch.Woensdrecht.
8. Gem.Arch.Woensdrecht.
9. Gem.Arch.Woensdrecht.
10. Gem.Arch.Woensdrecht.
11. Gem.Arch.Bergen op Zoom.
12. Schöfeld, historische grammatice van het Nederlands 5e deel 1954.
13. Dr. J. de Vries, etymologisch woordenboek.
14. Gem.Arch.Woensdrecht.

Hoogerheide mei 1978
Werkgroep toponomie
J. v.d. Bussche,
Mevr. Mijssen-Stakatoe,
C.J. van Oopdorp,
A. Pijnen.

Vroeger werden de in- en uitgeven die de boeren deden bijgehouden in aparte schriften of boeken. In een van die werken werd een verhaal aangetroffen over "Betovering". Hieronder volgt dan de copie. De bezitter van het origineel verzocht ons zijn naam niet te noemen.

Werkgroep dialecten e.d.

Betovering Ch. van Nijmegen uit
Vasselaar bij Asten, 1879

Heiden, zondag 2 oct. 1879 ten ik 's middags met
Oetemeer gegaan om te vragen hoe Lieve van Berg van
de betovering was afgekomen. Toen ik daar kwam
stuurde hij mij naar van Locaten een older boer; toen
ik bij hem kwam vroeg ik of hij wilde komen zien
het gem. bijzaak. maandag 3 oct. In de stal komende
zab hij enige haren uit de rug van een leeuw slagt
doch hield ze ieder afzonderlijk beweging bij in de
karniermatte die haarpijlen, om te zien of het werij
was en de wasser. Toen nam hij enige haarpijlen van
alle de... en een ieder half. Dat hij uit ter uit de wasser
dat pichel die ieder afzonderlijk was, de hoe en van de
halveren en van de paarde ook. Toen vroeg hij mij het gite
hoe zijn halveren paardes katten en honden dat ik hem
op een briefje schreef alomede nog een flesje water dat ik
van een vinder gevonden had. Toen is Van E. weg gegaan
en is dus 4 oct. met de haren en dat water naar den vinder
gegaan die wij niet meer konnen, ettel schrijft ons van
David Braat en den briefje van van Locaten die schreef dat mijn

Heer, een daag nog een somers en ons verzoekt ons tuit te blijven.
 Werdijk van Leelen en zij wien toevamen bij ons en is in
 gelyc in de stal gegaen nam een flesje uit zijn zak in maats
 wate dienes, daermede met op de kop achter de horens van bij
 dat gedaen had nam hij zijn boek en lette enige tijd. Een
 nam van Leelen een stoff met vuer en dan hier gestericht in
 uit een flesje en dat stond van maats ik de kop in t'handen
 in hij hield die stoff een weinig onder de neus van idre laest.
 dat gedaen ging hij na de vorkens en het enige droppub out
 los in de ton en in de bakken. Hier ging hij in huis en
 was de vut gegeven die was negen acht en een volgend dag
 alle dagen negen was geproeten. I' Jan's Evangelie. De
 luffnie van onze here Christus dat wasdag 8 ocht. vore. mid
 woeren ter eere van onze here vromer van Bisthand. en
 maandag de 10 ocht. een ons heren ter eere van den H. Geest
 de hie betaald van C. V. Leelen 23 Franken
 van des onbekende. Hijn heer 60 Franken
 En nog voor het leren van 11 minuten 12 Franken
 95

Wey, nov. 1879.

Fragment
 houtwal
 (pentekening)

Onze familienamen

Het verklaren van onze namen heet persoonsnaamkunde ofwel antroponymie. Alle mensen dragen een familienaam. Over deze zullen wij het hebben. Deskundigen op dit gebied rangschikken de namen naar hun aard en herkomst en hebben zogenaamde soort indelingen met onderverdelingen. Aangezien het hier gaat om een beperkt aantal in onze streek of ons dorp, inzonderheid Woensdrecht, voorkomende namen lijkt deze onderverdeling niet nodig, terwijl mij de deskundigheid om diep te graven ontbreekt. Derhalve zal ik mij houden aan een vrij grove niet al te wetenschappelijke indeling. De vrij algemeen gebruikte termen zijn de volgende:

patroniemen
toponiemen
beroepsnamen
bijnamen
bastaardnamen
curieuze namen

ad. Patroniemen:

Dit zijn vaders- ofwel grootvadersnamen die weer ondergebracht kunnen worden in een Germaanse en een Latijnse groep. De Germaanse waartoe de Friese, Saksische en Frankische behoren zijn in onze streken de oudste. De Latijnse naamgeving komt na het jaar 1100 eerst goed op gang; beide komen met afleidingen en verbuigingen in onze achternamen voor. Hoe zou Bartholomeus Janssens aan zijn naam gekomen kunnen zijn?

Laat ons zeggen in Geraardsbergen leefde in het jaar 1690 ene Jan Willemsone Peterstone ofwel Jan Willemsen Peters. Deze Jan huwde en kreeg een zoon Petrus en noemde hem Pieter Janssen Willemsen. Pieter huwde op zijn beurt en verkreeg Willem, Willem Pieters Janssen. Na + 1750 blijven de achternamen op de meeste plaatsen vastliggen en wisselen niet meer per generatie, uitzonderingen daargelaten. Ook directe vernoeming naar de vader kwam voor, bijvoorbeeld Jan, de zoon van Wouter, Jan Wouters; zelfs binnen dezelfde familie met dubbelnamen. Verschrijvingen van achternamen waren schering en inslag en zo ontstonden verschillende schrijfwijzen. Terwijl de uitgangen van de achternamen dikwijls verschilden naar gelang de streek waar ze ontstonden. Sommige dubbelnamen zijn gebleven, meestal adellijke, doch ook niet-adellijke komen nog sporadisch voor. Namen als Jan Jansen Peters en Hubertus Jacobs Michielsens berusten gewoon op een oude schrijfwijze. Uit het voorgaande blijkt, dat men met een vadersnaam familie van elkaar kan en kon zijn, zonder dezelfde achternaam te dragen. Terwijl niet alle naamgenoten familie van elkaar zijn, want er zijn vele Pieters, Janssen, Cornelissen etc.

Genealogen kunnen over de moeilijkheden die dit oplevert bij stamboomonderzoek terdege meepraten.

ad. Toponiemen: (plaatsnamen)

Toponiemen zijn achternamen afgeleid van plaatsen zoals steden, dorpen, gehuchten en wijken. Verder bossen, heiden, rivieren, weiden, venen, etc.

Dus van alles wat zich in het landschap bevindt en aan te geven is. Vanwege de beknoptheid zijn hierin ook namen van bijvoorbeeld bomen, planten en alle dingen, staande te velde en waaraan een naam is ontleend, ondergebracht. Hieruit volgt dat toponiemen plaatsgebonden zijn, al kunnen er meerdere van dezelfde naam zijn

die zich elders bevinden. Wanneer het bijvoorbeeld boom-, struik- of plantennamen zijn, kan men deze meestal niet lokaliseren. Dat een familie een achternaam draagt, afgeleid van een toponiem, sluit niet in dat deze zich daar nog bevindt. Bijvoorbeeld Jan van Oirschot te Putte; diens voorouder kwam uit Oirschot en kreeg die naam eerst toen hij zich elders vestigde.

ad. beroepsnamen:

Namen afgeleid van het beroep dat de voorvader uitoefende. Ook deze namen hebben al een lang leven. Al kan Jan de Backer van nu wel timmerman of architect zijn. Deze namen zijn evenals de toponiemen vrij gemakkelijk te achterhalen. Wij moeten echter bedenken dat niet alle identieke namen verwant zijn; er waren meer Bakkers, Wagenmakers, Heiboeren etc.

Een zelfde bedenking past trouwens bij de toponiemen.

ad. bijnamen/toenamen:

Hieronder rekenen we de namen die afgeleid zijn van bijnamen, toenames, pseudoniemen, spotnamen, koos- en troetelnamen. De bijnamen hebben al zo'n lang leven als alle andere. Sommige zijn in gunstige, andere in ongunstige zin gegeven. Zo is Jan de Koning waarschijnlijk een afstammeling van een schutterskoning en Nico Bemelmans een nakomeling van een klein persoon. (bemel=peuter)
Wat te denken van Jan Grootendorst?

ad. bastaardnamen

Adellijke personen waren in het verleden niet beter dan andere "gewone" stervelingen en hadden niet zelden her en der wat buiten-echtelijke kinderen gewonnen. Jan Mettenlippen kon erover meepraten! Aan deze kinderen werd meermaals een afwijkende naam gegeven, die wel herkenbaar was wanneer de natuurlijke vader voor hen instond. Kiesheidshalve zullen wij deze groep niet verder behandelen.

ad. curieuze namen:

Deze groep zou ik persoonlijk de Napoleontische willen noemen, omdat de meeste namen hiervan in die tijd ontstonden. In 1810 werd het Koninkrijk Holland in het Franse rijk opgenomen. De namen die voordien hoofdzakelijk in de kerkelijke registers werden opgetekend dienden in 1811 op last van Napoleon ook door het burgerlijk bestuur te worden geregistreerd bij de invoering van de burgerlijke stand. Vóór de Franse tijd waren er nog altijd personen die geen vaste achternamen hadden. Dezen moesten er toen een kiezen, waarbij ze waarschijnlijk dachten er een loopje mee te kunnen nemen, en de vreemdste namen verzonnen. Ze meenden er niet ten onrechte, dat de Fransen niet zouden blijven, wat achteraf ook bleek. Maar wat wel bleef was hun gekozen naam en de Bloothoofd's, Naaktgeboren's, Zonderhemd's en wat dies meer zij, zijn daar waarschijnlijk niet vreemd aan. In onze streek komen ze praktisch niet voor.

Het is geenszins de bedoeling hier een uitermate professionele verklaring te geven over de naamgeving. Wel zal ik trachten aan de hand van de mij ten dienste staande gegevens en vergaarde inzichten de lezer enige helderheid, zo hij die niet mocht hebben, te verschaffen wat betreft de naamgeving.

De voorgaande groepsindeling is als volgt gecodeerd:

1. patroniemen
2. toponiemen
3. beroepsnamen
4. bijnamen
5. bastaardnamen
6. curieuze namen

Aarden	1	
Aarsen	1	deze zijn aggeleid van Arnout=Aart(sonne) Arnoldus
Adriaensen	1	diverse schrijfwijzen=Adrianus
Albers	1	diverse schrijfwijzen=Albertus
Amsterdam	2	komende van Amsterdam
Andreas	1	Andries z.v. Andriessen Dries,Driessen
Antheunissen	1	Antonius(sonne)
As van	2	van Assche (plaats in België)
Augustijn	1	Augustinus
Baartmans	4	zoon van de man met de baard
Backer de	3	Bakker diverse schrijfwijzen
Bartels	1	Berthelomeus=Bartel(sonne)
Bastiaanse	1	Sebastianus=Bastiaan(sonne)
Bavel van	2	komende van Bavel N.Br.
Beek van	2	komende van Beek N.Br. Limburg, of van: bij een beek
Bergh van de	2	komende van Geertruidenberg, 's Heerenberg, Berg a/d Maas, kortom van een berg waar ook binnen het taalgebied
Bergen van	1,5	toponiem of mogelijk bastaardnaam
Besters	2	Bester of Bijster, toponiem veldnaam bij Moerstraten
Beukelaar de	2,3	Beukelaar=Beukeboom, ook mogelijk iemand die beukennoten verzamelde zoals bijv. Vogelaar
Beveren van	2	afkomstig van Beveren (België)
Bogaerts		
Bogers		Omtrent deze namen ben ik niet zeker als men er dat tenminste ooit van mag gewagen mogelijk patroniem van Bogeslaus e.d. of toponiem van Bogert (boomgaard)
Boomen van de	2	De Boomen gehucht in Z.O. Noord-Brabant
Borremans	1,2	Bor=Bern=Beer, mogelijk z.v. de berenleider ook van Liborius=Bor, beide onduidelijk
Born	2	Born=Welput verschrijving Bor de man van de Welput naam komt voor in Limburg Deze verklaring heeft m.i. de voorkeur
Bussche	2	van den Bosch
Broekhoven van	2	1) eertijds gehucht bij Hildernisse 2) plaats in Noord-Brabant, Broekland=Moerasland Broekhof=boerderij of stede in het broekland.
Broosus	1	Ambrosius Broos
Brooymans	3	oude schrijfwijze van broodman

Brouwers	3	Brouwers(sonne)
Castelijn	3	Oorspronkelijk Kasteelheer, later herbergier
Claes		
Claesens	1	Nicolaas Claes Claessens
Clarijs	1	Clarentius
Cornelisse	1	Cornelis(sonne)
Crom de	4	waarschijnlijk bijnaam
Damme van	2	van een Dam, of van Damme, plaats in Vlaanderen
Daverveldt	2	van het haverveld
Deelen	1	Fidelius Deel Deelen
Dekkers	3	zoon van de dekker, waarschijnlijk riet-dekker
Derksen	1	Hendrik, Derk, Derksen
Dierickx	1	Hendrik, Dierick, Dierickx meestal Z.Nld.
Dingemans	1	Dingeman, Dingeman(sonne)
Dongen van	2	afkomstig uit Dongen N.Br.
Driessens	1	Andreas, Andries, Dries, Driessens
Eekelen van	2	van de Eikels of van eikelbomen
Elzakker	2	oorspronkelijk van Elsacker, landgoed te Meer, België
Engelaar	3	waarschijnlijk oorspronkelijk hengelaar
Evers	1	Everhardus, Ever, Ever(sonne)
Emmerik van	2	plaats in Duitsland
Faassen	1	Servatius, Faas, Faassen
Feiken	1	Feie of Feike N.O.Nederland
Feyen	1	waarschijnlijk Z.Nederland Z.Ned. schrijfwijze van Fei
Flipsen	1	Philippus, Flip, Flipsen
Floren	1	Florentius Flor, Floor, Floren
Gastel van	2	van Oud of Nieuw Gastel
Geel van	2	Geel, plaats in België
Geers	1	Gerardus Geer Geer(sonne)
Gerritsen	1	Gerardus Gerrit Gerritsen
Gerven van	1	Gerven of Gerwen, Plaats in N.Br.
Gillissen	1	van Aegidius, ook van Gielhelmus z.v. Gillis
Goense	1	Goens, ook wel Guns, voornaam in Zeeland en Vlaanderen z.v. Goens
Gool van	2	Gool-greppel, sloot scheiding van de
Goor van	2	Goor, moeras in de betekenis van sompig, vuil
Goossens	1	Goswinus of Gozewijn, Goos, Goossen(sonne)
Goris	1	Gregorius Goris
Govaarts	1	Godefrid, Gotfried, Codevaart, Govaart Govaart(sonne)
Govers	1	identiek Govaarts
Guns	1	zie Goens
Gyzen	1	Ghisbertus of Gijsbertus Gijzen
Havermans	3	waarschijnlijk graanhandelaar
Hees van	2	van Heeze plaats in N.Br.
Hendrickx	1	Hendrikus Hendrickx v. Z.Nld.
Heymans	2	man van de Heyde - Heyman(sonne)
Heynen	1	Hendrikus Heyn Heynen

Hoeckx	2	van de Hoek diverse plaatsen Hoeckx Z.Nld.
Hoeks	2	identiek hoeks Nrd.Nld.
Hogerwerf	2	Hooggelegen plaats ook in schorregebied fort Hoogerwerf od St.Maarten gem.Woensdrecht, ook elders
Hooydonk	2	Donk=hoogte in moerassig gebied waar men hooide ook plaats in België ook wel Ooydonk
Hopmans	3	Hopman=vroegere militaire rang z.v.Hopman=de man die de hop verbouwde z.v.
Hoppenbrouwers	3	Brouwer die brouwde met hop z.v. voordien brouwde men met Gruit(kruiden)
Horstink	1	Horst Germaanse naam Horstink z.v.Horst Oost-Nederlandse uitgang
Hugens	1	Hugo, Huug, Hug = z.v.Hugens
Huybrechts	1	Hubertus, Hubrecht, Huybrechts z.v.
Huygens	1	zie Hugens
Huyps	1	zie Huijbrechts=Huyb=Huyps
Jakobs	1	Jacobus, Jacob, Jacob(sonc)
Jacobs Mighielsen	1	Jacob(sonc) Michiel(sonc) oude dubbelnaam
Jansen	1	alierlei schrijfwijzen, Joannes, Jan z.v.
Jaspers	1	Gaspard=Jasper=Jasper(sonc)
Jcurissen	1	Georgius=Joris=Jeuris(sonc)
Jcosen	1	Judocus ook Jozef = Jcos, Joosen
Kaam van	2	eertijds Caem plaats in N.Br.
Kar van de	2	Hoeve "de Kar" Hoeve in het gebied Moerstraten-Steenbergen
Ketelaars	3	Ketelmaker, Ketellappers z.v.
Keyzer de	4	waarschijnlijk afk. van schutterskeizer van het schutters- of handbooggilde
Kil	2,1	Buitendijks, kreek. Mogelijk ook een afkorting van de voornaam van Kiliaan
Klaasen	1	diverse schrijfwijzen Nicolaas, Klaas Klaas(sonc)
Koevoets	4	Waarschijnlijk bijnaam voor afwijking aan de voet. Ook mogelijk de sterke, onwrikbare
Koolen	1	Nicolaas, Kool z.v.=Koolen
Koels	1	Nicolaas, Kool Kool(sonc)
Kornet	3	Hoorn ofwel Hoorndrager-komt ook als voornaam voor
Krijnen	1	Quirinius, Krijn z.v.=Krijnen
Kuipers	3	Kuiper=Kuipenmaker, Kuiper(sonc)
Laak van de	2	Laak=meer, poel, beek, v.d.
Laarhoven van	2	Laar=Bosweide, Weideplaats, Laarhof hoeve in een betreffend gebied
Lakwijk	2	Lak waarschijnlijk synoniem met Laak Wijk. Wik. Baai, Waterinham De verbinding ligt voor de hand van Lakwijk van bij het water gelegen
Lambrechts	1	Lambertus, Lambrecht(sonc), syn. Lammers
Latun van	2	Latun plaatsje in Vlaanderen

Leenaarts	1	Leonardus, Leenaart, Leenaart (sone)
Linders	1	Leonardus, Leendert, Linder, Linder (sone)
Loenhout van	2	Loenhout, plaats in België
Luyckx	1	Lukas, Lauc, Luyk z.v. = Luyckx Z. Nederland
Luysterburg	2	Luusterborch, hoeve in het zuiden van de gemeente Roosendaal
Lijmbach	2	van Duitse oorsprong. Lijm of lim is kalk of leem (oostsaksisch) Bach = Beek synon. is Lijmbeek in België
Maas	1	Thomas, Maes ook Maasen
Michiels	1	
Machiels	1	
Michielsens	1	
Machielsen	1	vier afleidingen van Michaelis, Michiel of Machiel zonen van (sen)
Made van de	2	Made plaats in Noord-Brabant Made of Modé = Weide
Maegdenbergh van de	2	Veldtoponiem op diverse plaatsen. Verklaring onduidelijk. Maegdenbergh perceel in de Nrd. polder van Ossendrecht N.Br.
Matheeussen	1	Diverse schrijfvormen. Matheus - Mathous (sone)
Meer van	2	Meer, Ven, Meer plaats in N. België
Melis	1	Aemilus ook wel Camillus (sone)
Minderhoud	2	Minder in de betekenis van minder, kleiner worden. Minderhout plaats in Nrd. België
Moerbeek	2	toponiem beek, boerderij tussen Bergen op Zoom en Wouw
Moor de	4, 3, 1	Waarschijnlijk afgeleid van donkere huidskleur. Verdere mogelijkheden van Moor (Moer) of afleiding van Maurus, met voorkeur voor 4
Moors	1	Maurus, Moor, Moor (sone) ofwel Moer (ven)
Mous	1	Diverse schrijfwijzen Mauritius, Maurits; Nouwo Mau Mou Mou (sone) waarschijnlijk afkomstig van Friese schrijfwijze
Mouwen	1	zie Mous
Musters	4, 1	Mogelijk verwijzing naar Mustard (takkebos) verder kan Anselmus (Mus) Musters
Niftrik van	2	Plaats in Nederland
Nelen	1	Cornelis Kempische afkorting Neel z.v. Nelen
Nuyes	1	in diverse vormen zoals Nuyen, Nuyten, Nuyts, Arnhoud, Nuyt de zoon van Nuy of Nuyt
Nijs		
Nijssse, de Nijs	1	Dionysius Nijs de zoon van
Oerlemans	2	Zonder zekerheid ligt voor de hand de zoon van de man van Oerie, plaats in N.-Brabant
Oevelen van	2	Oevcl plaats in N. België vroeger ook wel Oevelen
Opdorp van	2	Opdorp plaats in België
Ots	1	Otto, Ot (sone)
Ouden de	4	Oude in tegenstelling met de jongere
Overveld	2	Toponiem in het gebied van Roosendaal 66k elders

Paardekam	4	Deze naam komt voor in de Hervormde registers te Ossendrecht als Paardeham. Mogelijke verschrijving. Huwelijken van Katholieken voor de dominee kwamen voor.
Paasen	1	In diverse vormen. Pascalis Paas Paas(sonne)
Palinckx	1	Paulus, Pal, Palinckx Z. Ned. uitgang
Pals	1	zie Palinckx, Pal(sonne)
Peters	1	Petrus, Peter(sonne)
Poulus	1	Paulus in diverse schrijfwijzen
Princen	4	Waarschijnlijk bijnaam door gedrag al zijn er andere mogelijkheden
Prop	4, 1	Denneappel, daarnaast, dikke, volgestopte meestaal in de betekenis van kort en dik. Afleiding van Prosper is mogelijk doch ligt niet voor de hand
Pul van	2	Pulle, plaats in België. In de volksmond Pul.
Puyt de	4	Puyt (kikker) in de betekenis van dik, opgezwollen. Meestal uit Vlaanderen en Zeeland
Pijnen	1	Diverse schrijfwijzen Crispinus, Crispijn pijn, z.v. Pijnen
Quinck		Onzeker, waarschijnlijk in de betekenis van vlug, schrand, onder patro- of toponiemen niet door mij thuis te brengen
Raats	1	Mogelijke afleiding van Conradus of Konraad doch er past twijfel
Raaymakers		Ook Rademakers, rad- of wiel maker Raaymaker(sonne)
Rees van	2	Plaats in Duitsland
Reinders	1	Reinhard, Reinhoud, Reiner. etc. Rein z.v. Reinders.
Rens	1	vele mogelijkheden Reinhard, Reinhoud Clarentius, Emirentius doch met de voorkeur voor Laurentius, Ren(sonne)
Rommers, Rommens	1	Rombertus, Rombout, Rom, Romme z.v. Rommers
Rooy de	2, 4	van St. Oedenrode Nrd. Brabant van Kinrooy van Stokrooy (België) e.d. plaatsen ook mogelijk de rode vanwege haar of huidskleur. Ook waar de bomen gerooid zijn.
Rijsdijk	2	Rijs(en) zwellen, stromen, rijzen hoort bij dalen, met inbegrip van schudden. Rijsdijk mogelijk met rijshout, doch eerder de dijk die op welke manier dan ook aangroeit.
Rijswijk	2	Rijswijk plaats in N. Brabant en in Z. Holland.
Rijen van	2	Rijen plaats in N. Brabant Gem. Gilze-Rijen.
Sanders	1	Alexander, Sander z.v. Sander(sonne)
Scholte	3, 1	Waarschijnlijk afkomstig van Scholts (schout) in het oosten Schulte. Ook de voornamen Scholte en Schelte komen voor, vandaar meer mogelijkheden.
Schoonen	1	De voornaam schone komt voor waar hij van afgeleid is heb ik niet kunnen achterhalen. Schoone z.v. Schoonen Dr. v. Loon geeft de afleiding van: Schoen z.v. = Schoenen = Schoonen.
Schouten	3	zie Scholte onder 3
Schrauwen	4	De oude schrijfwijze heb ik als Sgrauwen aangetroffen in diverse archieven, van de Grauwe, des Garauwen, Sgrauwen, Schrauwen.

		naamstaat waarschijnlijk i.v.m. huidskleur. grauw-geelgrijs Kan ook in verband met wijze van kleden staan
Sebrechts	1	Sigbertus, Sigesbrecht, Sibrechtus. Sebrecht z.v. Sebrecht Sebrecht(sone)
Sips	1	Sibrecht, Sibe (Fries) Siboldus en meer mogelijkheden Sip z.v. Sip(sone)
Sloven	2	Voor deze naam is door mij en anderen naar een afdoende verklaring gezocht. De meest acceptabele is des Loven ofwel van Loven; een vroegere naam voor de stad Leuven in België.
Snepvangers	3	Snippenvanger z.v. Snepvanger(sone)
Soffers	1	Onduidelijk doch voor de hand liggend is Sophrinus. Soffer z.v. Soffer(sone)
Spaapen	3	des Paapen. Vroegere naam voor Pastoor Naam kan dus ontleend zijn aan pastoors- zoon. Kwam vroeger wel eens voor.
Speekhout	2	Speek=Sprack, dorre tak Speekhout, Sprokkel- hout
Speekenbrink	2	Speek, verwant zijn specan, speak=spreken ook wel sprak=dorre tak Brink betekenis boerenerf, hooggelegen weide en dorpsplein. Af te leiden vallen grasveld of plein waarom takken e.d. staan verder dorpsplein waarop men sprak en toehoorde. Dit verdient waarschijnlijk de voorkeur.
Sprundel	2	komende van Sprundel plaats in N.Brabant.
Stadhouders	3	Van de Stadhouders (plaatsvervanger) Stadhouders(sone)
Staveren van	2	komende van Staveren(Stavoren) plaats in Friesland
Suijkerbuijk	4	Bijnaam (toenaam). Waarschijnlijk troetel- naam i.v.m. zoet of zoetelijk
Swagemakers	3	van de Wagenmaker, Wagemaker. Swagemaker(sone)
Tempelaars	3, 4	Tempel=Schoor, spanhout, dwarsligger. Hij die deze maakt en/of bevestigt. Verder mogelijk van Tempelier(drinkebroer). De eerste verklaring heeft de voorkeur
Theuns	1	In alle mogelijke vormen Antonius, Antheunis, Teunis, z.v. Theun(sone) enz.
Thissen	1	Mathias, This, Thissen z.v. This gelijk zijn Thijs, Thijssen enz.
Tilburg van	2	komende van Tilburg plaats in N.Brabant.
Thillo van	2	Toponiem 't Hillo in de streek van Kalmthout België (van 't Hillo)-van Thillo
Timmermans	3	Timmerman(sone)
Timmers	3	zie Timmermans
Uitdewilligen	2	Komende van waar de wilgen staan of stonden Vaak voorkomende naam in de streek Wouw-Roosendaal

Valkenburg	2	Veel voorkomend toponiem o.a. te Wouw e.o.
Veldhoven van	2	Komende van Veldhoven plaats in N.Brabant Ook mogelijk vanwege de vele veldovens, wat primitieve steenbakkrijen waren
Verbraak	2	Komende van een Braak.Stuk of perceel land dat bij tussenpozen onbebouwd was.Dikwijls i.v.m. vruchtbaarheid.Braken synoniem Breken
Verbraecken	2	zie Verbraak
Verbeek	2	Komende van een beek
Verbiest		Onduidelijk Biest=zwollen van de Moeder- borst,ook i.v.m.kwaad worden.De afleiding van een van beide is mogelijk doch blijft twijfelachtig
Vos de	4	Vos(slimme),ook mogelijk afleidingen van rood
Vreng de		Oude schrijfwijze te Woensdrecht de Vraing mogelijk verband met vrang(slinger). Ook wel scheepsbout. Blijft twijfelachtig.
Vosters		Voster=lagere,plaatselijke gerechtsdienaar uit vroeger eeuwen,zoon van de Voster Vosters
Vromen	4	In de betekenis van vroom,kloek,struis Ook sterk,zwaar gezet.Vrome z.v. Vromen
Vroonland	2	Tot het domein van "Heer" landsheer behorend. Vroondiensten,Herendiensten. Vroonland,ook wel van de leiders der gemeenschap
Waal de	2	Afkomstig uit het Walenland, Waal,diepte,doorbraak,wiel,kolk Waal,legplaats voor schepen
Waelput	2	Waelput,diepe put en/of kolk,synon. wiel.
Walravens	1	Walraven voornaam Walraven Hack Heer van Hoogerheide + 1600 Walraven(sonne)
Weert de	2,3	Weert,synon. Waard,laaggelogen afgesloten land b.v. een polder Weert,Waard,caféhouder,kastelein,Zoon van de Weert.Beide afleidingen zijn mogelijk.
Wezenbeek	2	Diverse schrijfwijzen. Afkomstig uit Wezenbeek,plaats in België
Weygert van de	2	Waarschijnlijk synoniem met Wingerd van de
Wierickx	1	Zo goed als zeker afgeleid van Wiro. H.Wiro afkomstig uit Engeland 8e eeuw. vereerd in Limburg Wier,Wiric,z.v. Wierickx Z.Nld. uitgang.
Willemse	1	Willem(sonne)
Wils	1	Willem,Wil Wil(sonne)
Wouts	1	Waltherus,Walter,Wout,Wout(sonne)
Wijk van	2	Wijk is een waternaam in de vroegere bete- kenis.verband met wik, bocht,inhan. Plaatsnamen aan water:Wijk aan Zee,Wijk en Aalburg,Wijk bij Duurstede,Enz.Mogelijk ook stads- of dorpswijk.De waternaam lijkt toe- passelijker.

- Ydo 1 Verwant Ide,Ido voornaam.
Friesc,ook wel Groningse voornaam.
- Zunderd van 2 Diverse schrijfwijzen. Talrijke families
in het Z.Kwartier.Vocrouders komende
van Zundert N.Erabant.

Verder enige familienamen die binnen het "Zuidkwartier" nogal plaatsgebonden zijn:

HUYBERGEN
+++++

C A B U S/Keybus

Alhoewel de naam Cabus te Huybergen niet meer voor komt is hij interessant genoeg om te behandelen. Mogelijk een vorm van Jacobus,Cabus , doch hierin geen zekerheid. Te Huybergen thans van de Keijbus. Dr. van Loon geeft de veronderstelling: verschrijving van Cabus naar van de Keybus. Dit kan n.i. gewoon aanvaard worden. In het Rijksarchief te 's Hertogenbosch heb ik in de parochieregisters van Huybergen de verschrijving kunnen volgen.

D A M E N(1)

Men zou denken aan een afleiding van Damiaan. Hierover heb ik vrij grote twijfels. In de oude parochieregisters van Huybergen komt tussen 1650 en 1750 de naam Domen veelvuldig voor en maakt plaats voor de naam Damen.
Ik meen dat we met een verschrijving te doen hebben. De verklaring is dan Dominicus,Dom,Domen,Damen.

H E C T O R S

Hectors z.v. Hector te Huybergen afgeleid van Hector Cornelissen Schepen te Huybergen in 1610.

H O E C K X (2)

Dr. van Loon wijst op Jan Mathijssen Hoex die bij de verdeling van zijn nalatenschap in de 17e eeuw de boerderij "Den Hoek" te Ossendrecht naliet. Toch zou het interessant zijn dit verder te onderzoeken.
De naam Hoeckx kwam in de oude Heerlijkheid Essen-Kalmthout-Huybergen in dezelfde vorm voor, van een boerderij in de Hoeksestraat, deze Hoeksestraat hoort nog bij de toponiemen van Kalmthout.

Noot:

Ene Hoeckx uit Huybergen bezocht + 1750 de Hoeckxen te Kalmthout. Zij bleken neven te zijn. De schepenregisters te Kalmthout vermelden deze boerderij al eerder. Daarom is het mogelijk dat de boerderijen naar de Hoeckxen genoemd zijn.

W E Z E L

Komende van Wezel, Veldwezel; meer voor de hand ligt Wuustwezel Nrd. België.

OSSENDRECHT

+++++

Dooren van	1	Isodorus, theodorus, Doorz. v= v Dooren
Koolen	1	reeds behandeld onder Woensdrecht
Ley		Laurentius, Lei, Ley (sone) in Limburg Linssen
Leyten	1	Leonardus Lei, Ley, Ley (ten). Ook de afleiding van Laurentius bestaat Ley, Leyten m.i. voorkeur.
Meir van	2	Komende van Meer Nrd. België. Volksmond Meir.
Oevelen van	2	reeds behandeld.
Poel van de	2	Poel, ven, vijver. Komende van, waar dan ook.
Put van	2	Van Putter (N.Br.) of andere bepaalde put.
Schroeyers	3	Schroëien iets wat gezegd wordt= de zoon van de zenger. Meer waarschijnlijk Schroëien afleiding van scrotan schroot, scrodian steken, snijden, schrooien, scheren, snoeien. De in volksmond bekende schrooihaken gebruikt bij het scheren en schoonmaken van slootkanten verklaren m.i. de afleiding van scheren en/of snoeien Schroeyer(s) z.v. scheerder en/of snoeier.
Venne van de	2	Van het ven, de uitgang ne- kan duiden op afkomst uit Vlaanderen of Zeeland
Vermeulen	2	Van of bij een molen
Wouters		Waltherus, Wouter z.v. Wouters. Vroeger in deze streek veel voorkomende naam. Synoniem Wolter, Wolters.

PUTTE

++++

Beeck van	2	Synoniem van: Beek Z. Nederlandse schrijfwijze.
Beens	1	Benedictus Been Been (sone) zeldzaam te Putte, niet zeldzaam te Roosendaal.
Govers	1	Godevaart, Goverss) zie W. drecht.
Hoendervangers	3	Hoendervanger (sone) Waarschijnlijk als stropersaanduiding bedoeld, waterhoenen, korhoenen enz..
Looy van	1	Eligius, Elooy, Looy van z.v. Looy
Looyen	1	zelfde betekenis als van Looy, Looyen kan ook zijn: schillen, losmaken, dan komt men meestal op Looyer.
Lauwers	1,3	Laurentius, Lauw z.v. Lauwers. Soms ook van Ludovicus. Verder is Louwen, Lauwen een nevenvorm van Looien.
Roeken	1	Waarschijnlijk afleiding van Rochus, Rook, Roek z.v. Roeken. Een duidelijke bevestiging is niet gevonden.
Sluyts	1	Mogelijk afleiding van Lutgard, Leopold, Luitpold talrijke verwijzingen naar deze namen Luyts, des Luyts (sone) Sluyts

Wouwer van de 2 Wouwer,poel,vijver etc. komende van.

Als in aanhef reeds vermeld kan dit niet als standaardwerk beschouwd worden. Het was enkel de bedoeling om binnen onze streek belangstelling voor de achternaam te wekken. Want zijn we niet een beetje trots op onze naam? Daarom hoop ik dat hoe onvolledig dit artikel ook is, de fouten nog daargelaten, het toch belangstelling zal wekken

A.J.Pijnen

Literatuuropgave:

Bestudeerde Literatuur:

Onze Voornamen J.A.Meyers/J.C. Luitingh A'dam 1970
 Woordenboek van Voornamen Drs.J.van de Schaar Utrecht/Antwerpen

Hoe komen Wij Aan Onze Namen C.J.Uitman Amersfoort 1975:
 Etymologisch Woordenboek Dr.J.de Vries Utrecht/Antwerpen 1976

Geraadpleegde Literatuur:

De taal van en om het landbouwbedrijf in het Noordwesten van de Kempen Dr.J.Goosenaerts Gent 1956-1958
 Water en Waternamen in Noordbrabants Z.W.Hoek.
 Dr.J.B.van Loon A'dam 1965
 Vlaamse Vrouwennamen en Hollandse naamgeving in de Middeleeuwen
 Dr.O.Leys en Dr.J.van de Schaar A'dam 1959
 Nederzettingsnamen en Nederzettingsgeschiedenis in de Nederlanden Noord-Frankrijk en Noord-West Duitsland. Dr.M.Gijsseling en Prof. A.E.Verhulst A'dam 1969
 Oudere familienamen te Huybergen Artikel Ghulden Roos 1952 bldz.115-117 Dr.J.B.van Loon
 Geraadpleegde Parochie en of Protestantse¹ Doop-,trouw- en begrafenisregisters voor 1811 van:
 Antwerpen¹, Oorderen, Wilmersdonk, Lillo, Ekeren, Berendrecht, Santvliet, Essen, Kalmthout, Turnhout, Westmalle, Oostmalle, Wuustwezel en Moer.
 1. Protestantse registers alleen te Antwerpen wat België betreft. Verder: Huybergen, Hoogerheide, Wouw, Roosendaal, Ossendrecht, Bergen op Zoom, Breda en verschillende andere ten dele.
 Deze registers verschaften mij inzicht in de naamgeving met haar vele verschrijvingen.

Tot slot mijn hartelijke dank aan Prof.L.Vercammen College Rouwmer te Essen.

Die heeft mij geruime tijd 12.627 uittreksels van oude schepenacten van het archief te Kalmthout ter inzage gegeven. Zij bevatten een echte bron van informatie van hoe met de namen werd omgesprongen, en hoe sommige ontstonden.

A.P.

Een korte toelichting.

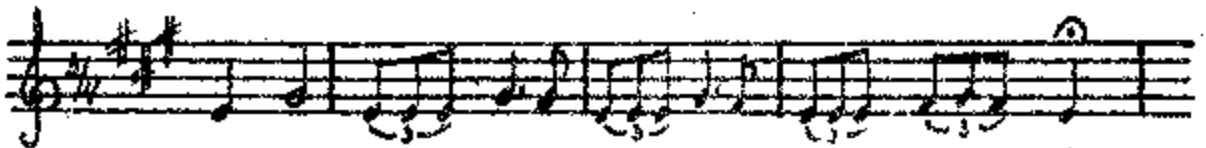
De koeien grazen nu in mooi omheinde weiden, zonder dat iemand een oogje in het zeil dient te houden. Dat was vroeger wel eens anders. De koeien graasden dan onder het toezicht oog van "koeters" (= koewachters) op de dijken in de polders, op de schorren e.d. De Koewachters waren ver van elkaar verwijderd in de meeste gevallen. Toch maakten ze graag eens contact met elkaar. Zij stonden dan enigzins voorovergebogen met de handen in de zij. Zo waren ze in staat om hun stem de meeste volume te geven. In het nu volgende liedje vraagt de ene koewachter aan de andere hoe laat hij de koeien naar huis gaat drijven. Het liedje is op muziek gezet door Marlies van de Weygert uit Hoogerheide. Het is bestemd voor piano en trompet.

Pentekening

Woonadrecht vanaf dijk ten zuiden van
"Non Plus Ultra" (Zeban Rijdtje)

LIEDJE LA LOUWE

LOU - WE LIED-JE-LA LOU-WE LIED-JE-LA LOU-WE LIED-JE-LA LOU-OU-WE LEE

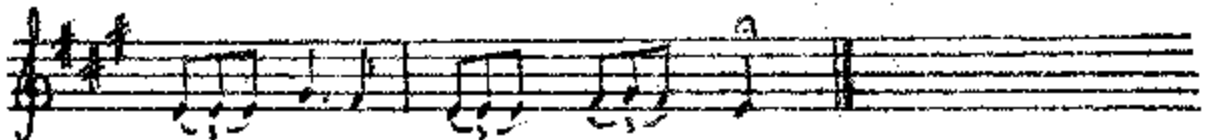
KOE-TER VAN JEERKANTOENEN HOE LIDT GA-DE-GIJ STOU-WEN, LIED-JE-LA LOU-WE,

LIED-JE-LA LOU-WE LIED-JE-LA LOU-OU-WE LEE.

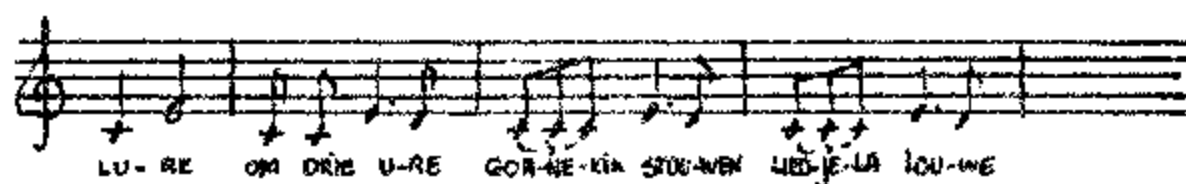
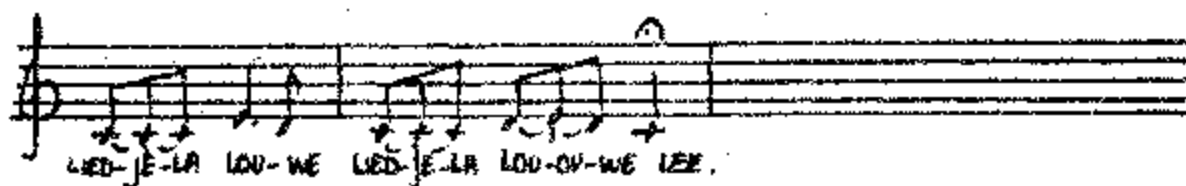
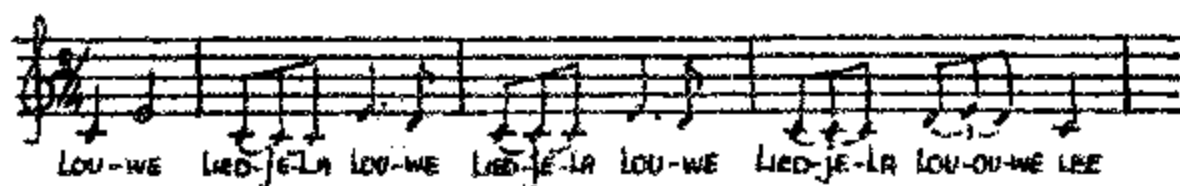
LO-RE OM DALS U-RE GOR-NE-KIK STOU-WEN LIED-JE-LA LOU-WE

LIED-JE-LA LOU-WE, LIED-JE-LA LOU-OU-WE LEE.

LIEDJE LA LOUWE

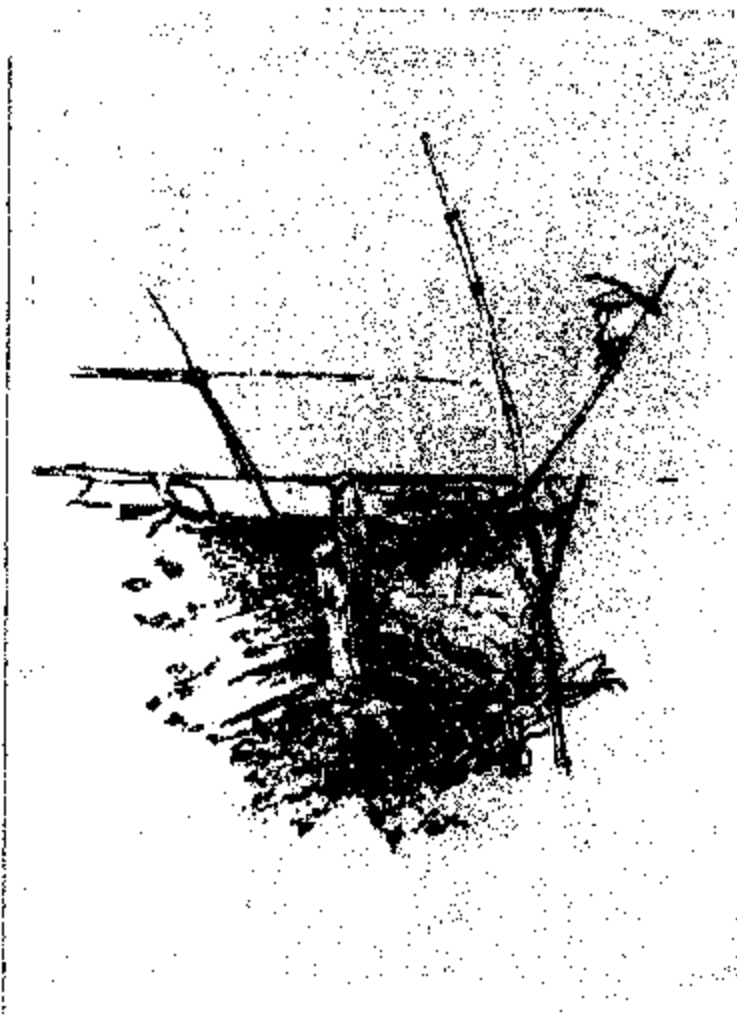
- 45 -

Het nu volgende gedicht vond de heer Looyen in een schrift
dat hij van zijn zus kreeg.
Het is een parodie op Museert, bij de meesten wel bekend.

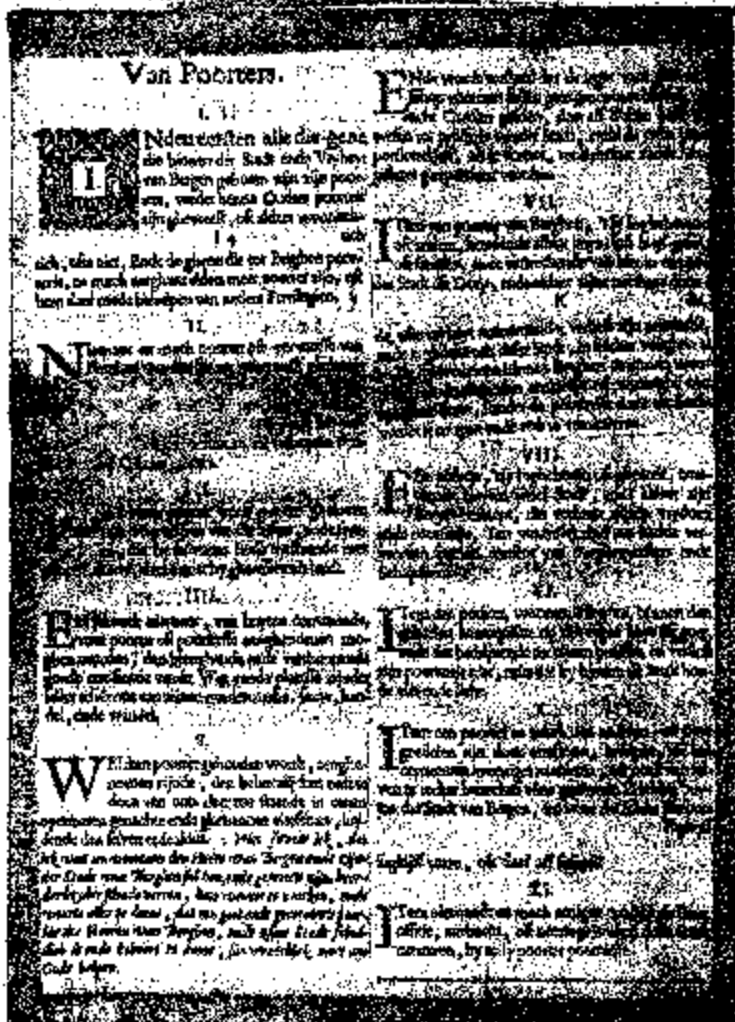
AAN DEN "LEIDER" VAN HET NEDERLANDSE VOLK.

Intrigantje, dilettantje, onverstandje, mei geval,
Arrogantje, dwingelandje, kwasterige niemendal,
Nijdig ventje, vals serpentje, melcontantje, wat een pech!
Hitler ken je en hij zendt je met een zoethoudertje weg.
Hoe je ook likte, minzaam knikte, je verslikte in een anik,
Hitler wikte en beschikte : De Regering, die blijf ik .
zwart-rood schofje, namaekmoefje, och wat pluf je op den grond!
't was geen bofje, 'n catastroefje, zielig, zo'n gealagen hond!
Stomprig stukje, ongelukje, 't meesterstukje was een klucht,
Sullig krukje, nog één rukje en je slaakt je laatste zucht.

stukje bodem
(pentekening)

Gedurende de feodale tijd zijn nog al wat inwoners van het Zuidkwartier poorten geworden van de stad Bergen Op Zoom. Speciaal het einde van de 15e eeuw, en de eerste drie decennia van de 16e eeuw waren in dit verband zeer belangrijk. Tussen + 1460 en + 1530 (jaar der overstromingen) gaat het deze strek goed. Bergen op Zoom kent zijn jaarmarkteconomie en de stad komt tot bloei. Het inwonersaantal stijgt tot + 9000 en Handel en ambacht floreren. De opgang van Bergen Op Zoom oefent een grote zuigkracht uit op allen die uit hoofde hun beroep binnen Bergen hun positie verbeteren. Van deze opbloei hebben velen geprofiteerd en zijn poorters van Bergen Op Zoom

POORTER : hoe werd men dat, en wat waren de voorwaarden en voordelen?

Poorter kan men worden als men een bepaald beroep had en dit geruime tijd had uitgeoefend en men ter goeder naam en faam bekend stond. Verder moest men als inwijking poortersgeld betalen, een zichtbare ingezetene van Bergen dienste voor een bepaalde som het poortersgeld, borg te betalen. Bergen waren over het algemeen lieden die binnen Bergen eenzelfde beroep uitoefende en ook zakenlieden, kapitaalhouders, familieslieden en waarschijnlijk ook gildemeesters. Toegelaten worden als poorter van Bergen Op Zoom was een hele eer, want men behoorde tot de betere stand. Daarbij kwam nog dat men als lid van het desbetreffende gilde, kon worden toegelaten. Was men zover, dan waren alle voorwaarden geschapen om zowel maatschappelijk als financieel in goede doen te geraken. Velen hebben hiervan geprofiteerd en zijn achtenswaardige burgers van Bergen Op Zoom geworden. Maar voor wat, hoor wat en als men de "costuymen" er op naelaat werd men het zó maar niet en veel hoofde men niet te misdoen om het poorterschap te verbeuren.

Men moet zijn:

in Bergen op Zoom geboren of woonachtig en nergens anders meer het poorterschap bezitten.

Hij moest binnen Bergen blijven, dit onder borg, en indien binnen het jaar vertrokken werd, moest 25 Carolus Gulden straf betaald worden.

Hij moest ten overstaan van de vierscheer dure eden van trouw etc. zweren, niet naar elders vertrekken om nering te doen op straffe van verlies van rechten.

De ongehuwde poorter mocht als bruidegom trouwend buiten de stad zijn bruid niet zonder speciale toestemming van Burgemeester en schepenen "beelapen". De voordelen waren vele doch men was aan strikte regels gebonden. Een afdruk van de costuymen der poorters aan het slot van dit artikel laten aan (bloemrijke) duidelijkheid niets te wensen over.

Als gunstige bijzonderheid mag dan nog gelden dat een poorter van Bergen niet binnen de stad door het gerecht aan marteling mocht worden blootgesteld. Dit kon pas als men hem eerst het poorterschap had ontnomen.

Inwoners van Huijbergen, Ossendrecht, Putte, Hoogerheide, Korteven, Zuidgeest, Hildernisse en Woensdrecht die tussen 1472-1522 het Bergse poorterschap hebben verworven.

<u>Register nr.</u>	<u>Datum poorterschap</u>	<u>Naam</u>	<u>Beroep/Gilda</u>	<u>Borg/beroep</u>
<u>HUYBERGEN</u>				
353	15-3-1497	Wouter Janssons	-	Bouwe Govertsen
1042	15-5-1491	Geert Willamz	Gareelmaker	Gerrit Jansen schoenmaker
2135	12-1-1515	Jan Petersen	arbeider	Jacob Jansen
2236	27-2-1517	Jan Aertzone	arbeiders- gilde	Jan Jacobson uit Nispen

Huijbergen was geen grote gemeenschap en daar komt nog bij dat in die tijd een vrij groot deel van de bevolking onder de Heerlijkheid Kalmthout-Essen-Huijbergen hoorde

Het agrarisch karakter van Huijbergen speelt in het geringe aantal ook een rol, en ambachtelieden waren er waarschijnlijk ook niet zo veel

<u>OSSENDRECHT</u>				
115	21-10-1474	Jan Jacobson	Schipper	Jan Cornelis- sen Both
564	26- 1-1482	Corn. Janssens Boeyens	Koopman(s) gilde	Jan Spronck
701	7- 5-1484	Willem Janzen	Koopman	J. v. d. Putte
809	14- 7-1486	Jan Claessen Matheljsen	-	Corn. Lauwerjessen
836	9- 3-1487	Seymon Claessons	Winds- maker Smidsgilde	Jacob v. d. Zijpen
511	24-10-1488	Adriaan Claessons	Wagenier Poortersgilde	Jan v. d. Leire Schipper

964	8- 1-1490	Jacop Janasone	arbeider	Corn. Metjs, schipper
1126	12-12-1492	Antheunis Eoelen	Poorterij	Corn. v. Sevenhoven
1515	27- 8-1501	Hubrecht Willemsone	Koopman	Hendrik Claussone koopman
1660	2- 8-1504	Jacop Petersen Welle	Timmerlieden gilde	Jan Janzen oude kleer- koper
1946	22-11-1510	Severijn Hendriksone	Linnenwever	Geert Ghorjjs
2387	4- 1-1521	Ghaert Corneliszone	Timmerman	Bertalméus Richielsen Timmerman
2455	23- 5-1522	Merten Claussone	Ketelaar	Merten Janasone

Osendrecht was voor die tijd een betrakkelijk grote plaats zoals Woensdrecht en Hildernisse, toch is het aantal niet zo groot. Waarschijnlijk waren er ook bindingen met Antwerpen. Er is wel een behoorlijke verscheidenheid aan beroepen.

PUTTE

1766	11-12-1506	Hendrik Corneliasen de Vos	mesmaker Smidsgilde	Jan Hendriksone Mesmaker
------	------------	-------------------------------	------------------------	--------------------------------

De Heerlijkheid Putte had zeer weinig bewoners en dan ook weinig ambacht- of handelsdrijvende lieden, agrarisch karakter. Ook hier zullen bindingen met het zuiden wel een rol gespeeld hebben.

HOOGERHEIDE

579	29- 3-1482	Mathijs Claussone	Bakker	Cornelis Hubrecht Schedenzone
591	24- 5-1482	Mathijs Claussone	Bakker Poortergilde	Corn. Hubrecht v. d. Spelle

We mogen veronderstellen hier met eenzelfde persoon te doen te hebben. De voornamen van de Borg zijn identiek. De achternamen wijzigden zich nogal of er werd een toenaam gegeven.

2519	31- 8-1515	Jan Cornelissone	Poorterij	Merten v. Weset
------	------------	------------------	-----------	--------------------

Hoogerheide was van oudsher een kleine agrarische heerlijkheid met schaarse bewoning die dan ook weinig of geen poorters kon leveren!

KORTEVEN

1336	16-12-1497	Cornelia Ladwerijssen	Koopmansgilde	Aert Willemsen
------	------------	--------------------------	---------------	-------------------

Korteven, gehucht onder Woensdrecht. Het is een bijzonderheid dat er een koopman van vermeld wordt.

ZUIDGEEST

194	9- 2-1476	Jacob Claus Heyn Boeyensone	-	Corn. Claessene Alias Mouwe
881	11- 1-1488	Jan Jansone	Poortarij	Saymon Jansone Voorspreker/ Advocaat
1482	12- 2-1501	Adriaan Jansone	Poortarij	Jan Maes (bakker)
1488	27- 2-1501	Dingnen Rombout Jansone	Timmerlied dengilde	Jan Jansone Landbouwer (broer ?)

De Heerlijkheid Zuidgeest was op Bergen op Zoom georiënteerd, veel ging er niet om. Het aantal inwoners was niet groot, het bezat nooit een eigen kerk. Het aantal mensen dat zich het poorterschap toeëigende kon niet groot zijn.

HILDERNISSE

138	31- 3-1475	Peter Willemsone	Schipper	Corn. v. d. Spelle
169	13-10-1475	Athonis Jansone ²	Schoenmaker	Math. Jansone
193	9- 2-1476	Leenaart Petersone	-	Leor. Janssen Willemsen
429	16- 5-1480	Willem Reymans	Wagenier	Willem Janssen Dankeerte
440	18- 6-1480	Jan Claessone	Zager	Cornelis N.M.? Glasmaker
534	14-12-1481	Digne Jansdr.	Poortarij	Anth. Pieters Heymansone
555	1- 2-1481	Jacop Daniëlez.	Poortarij	Corn. Jacobsen (knecht)
783	13- 1-1481	Hughe Jansone	Ticheldekker	Math. Jansone gareelmaker
819	20-10-1486	Adriaan Gillisseone	Stoelenmaker	Antheunis Andriessen
889	25- 1-1488	Jacop Jansone	Koopman	Jacop v. d. Zijpen
924	30- 1-1489	Aert Willemsone	Koopman	Jacop Jacobs v. d. Zijpen
936	5- 6-1489	Herman Jansone	Timmerman	Cornelis v. d. Spelle
970	22- 1-1490	Thomas Janssen	Koopman	Jeronimus v. Hoëcke Lakenverkoper
984	16- 4-1490	Domsessen Jan Jansen Aertsen	Poortarij	Jacop Jacobs v. d. Zijpen
1022	21- 1-1491	Mathijs Henrixen	Plantijn- maker	Hubr. Henrixen Schoenmaker
1102	14- 9-1492	Hendrik Pauwelsen	Poortarij	Hendrik Bouwman
1148	25- 1-1493	Antheunis Pauwels	Koopman	Thomas Jansen Koopman
1168	22-11-1493	Pauwels Thoenisson	Koopman	Corn. v. d. Spell
1183	6- 6-1494	Antheunis Lambrecht- sen	Timmermen	Herman Claussone
1281	2- 9-1496	Adr. Hubr. Jansen	Poortarij	Mathijs Henrix
1488	10- 8-1499	Marcelis Marcelissen-	Koopman	Cornelis N.M.
1502	16- 4-1501	Corn. Maessone	--	Corn. Stouwer
1631	9- 2-1504	Thomas Gobbaert	Koopmansg.	Jacop v. d. Zijpen
1664	30- 8-1504	Jan Janssen Papan	Droogschærdere- gilde	Hendrik Pauwels

2130	15-12-1514	Jan Antehuniasen	Metselaar	Thomas Janssen
2181	11- 4-1516	Corn.Willemsen	Timmerman	Adriaen Petersen Potmaker
2227	16- 1-1517	Dierick Janssens	Schipper	Seymon Janssen Schipper
2329	3- 6-1519	Seymon Anthonissen	Kleermaker	Cornelis Matheuss

In een periode van 44 jaar, 1474-1519, werden 28 inwoners van Hildernisse poorter van Bergen op Zoom. Het was een belangrijk dorp waarin zoale hier aangebond vele beroepen werden uitgeoefend. Rond 1530 begint met de overstromingen de neergang. Thans rest er nog één boerderij en daarom is deze lijst toch wel het lezen waard, alwas het alleen al om het feit, dat ze bewijst hoe belangrijk deze heerlijkheid, wat het aantal inwoners betreft t.o.v. de meeste andere heerlijkheden in het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom geweest is.

WOENSDRICHT

41	23- 4-1473	Jacop Mathijssen	-	Arent Welle
177	22-12-1475	Jan Beernart	Mandenmaker	Arndt Welden
703	7- 5-1484	Michiel Janssen	Kleermaker	Jacob v.d. Stijpen
846	1- 6-1487	Jan Woutersen	Schipper	Willem Gerritz
922	9- 1-1489	Corn. Woutersen1	Schipper	Govaert Cluass scheepstimmerman
1014	15-10-1490	Joos Mathijzoon	-	Mathijz. Willemzen
1018	12-11-1490	Zostart Petersone	Schipper	Corn. Petersen
1023	21- 1-1491	Jan Mercelisz.	Arbeidersg.	Jan Hendrickz.
1045	17- 6-1491	Martin Peterzen	Schipper	Leaert Goortzen
1068	27- 1-1492	Jan Peterzen	Schipper	Peter Jacobsen (Koopman)
1116	23-11-1492	Jacop Peterzen	Mandenmaker	Jacop v.d. Stijpen timmerlieden- gilde
1141	4- 1-1493	Jan Danckeertz	Schipper	Corn. Moyszoon Schipper
1248	21- 1-1496	Willem Jansen	-	Antheunis Ee- woutzoon
1325	27-10-1497	Willem Kempensz.	-	Jacop v.d. Zijpen
1326	27-10-1497	Hendrik Matthijssen	-	Corn. Petersen Mandenmaker
1346	9- 2-1498	Bertelmebus Clausz.	Schippersg.	Florijs Dierickx
1353	16- 3-1498	Adriaen Jansen	-	Cornelis Nijssen
1491	27- 2-1501	Cornelis Willemsen	Koopmansg.	Steven van Yperen
1526	17-12-1501	Andries HuygensZoon	-	Aert de M.N. arbeider
1558	18- 6-1502	Goevaert Peteraen	Schipper	Laurijs Janssen schipper
1559	1- 7-1502	Gheert Peeters	Schippers- gilde	Laurijs Janssen schipper
1578	4-11-1502	Laurijs Clausz	Schipper	Laurije Jansz. schipper
1617	4- 8-1503	Cornelis Janszen	Schipper	Cornelis Koyen koopman
1618	4- 8-1503	Zoetert Peters	Koopmans- gilde	Gielis Wouters smid

1657	21-6-1504	Peter Pauwelz.	Bakkeragilde	Willems Hoock Bakker
1672	22-11-1504	Jan Leys	Schipper	Laurijs Clausz. Bakker
1754	16-10-1506	Willems Janssen	Schipperagilde	Cornelis Stalpaert
1846	7-10-1508	Herman Cornelisz.	Schoenmakers- gilde	Henrick Thoan schoenmaker
1934	11-10-1520	Henrick Clauszoon	Bakkeragilde	Laurijs Clausz. Bakker
2071	17-6-1513	Jan Gols	Schipper	Jan Berthols zeilmaker
2114	7-4-1514	Jan Walle	Mandemaker	Corn. Willems timmerman
2144	27-4-1515	Jacob Janszen	Koopman	Gijbrecht Gielis
2166	4-1-1516	Jan Peterzen	Koopmanegilde	Goort Janszen
2246	17-4-1517	Herman Janszen	Schipper	Jan Cornelissen Huidenvatter
2279	11-12-1517	Adriaan Hubrechtz.	Schipper	Jaap v.d.Sandt schipper.

Woensdrechtsearen hebben zich in belangrijke mate als poorter te Bergen op Zoom kunnen vestigen. Woensdrecht verschilde in die tijd wat inwonertal betreft niet veel van Ooendrecht en Hildernisse, 700-900 inwoners, doch heeft verreweg het grootste aantal "emigranten."

Naast het gamma van beroepen valt het aantal schippers op: 16 schippers op een totaal van 35 personen.

Zijn in Ooendrecht en Hildernisse als scheldedorpen de schippersberoepen aantoonbaar, in Woensdrecht moeten de schippers een belangrijk deel van de bevolking hebben uitgemaakt. Stelt W zich dat eens voor in 1578?

Pentekening

Vanaf Schenkeldijk richting Maareberg

(Kobus Riedijk)

Dit artikel is samengesteld met de bedoeling de lezer kennis te laten maken met initiatieven, beroepen en bewegingen van mensen uit onze streek uit lang vervlogen tijden

A.Pijnen

verklaring beroepen:wagenier=vrachtrijder

Plantijnmaker=plantijn, een bepaald soort schoen
droogschaerder=lakenbereider

Bronnen:

Costuymen Poorters:

Costuymen der stad Berghen op ten Zoom

Gedrukt te Berghen op ten Zoom voor Rombaut van Hemerstede

Boekverkoper wonende in de Lange Mee straat 1628

G.A.B. Bergen op Zoom

Tafels Poortersregisters 1472-1654 G.A.B. Bergen op Zoom.

